

**Galatasaray Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Dergisi**

2024/2

GCCRS

Galatasaray Üniversitesi Yayın No : 108
Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi No : 86

GCCRIS

Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Bilimsel Hakemli Dergidir.

Bu esere ilişkin olarak Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndan doğan haklar saklıdır. Burada yer alan makalelerde ileri sürülen görüşler yazarlarına aittir. Yayın Kurulu, makalelerde ileri sürülen görüşlerden dolayı herhangi bir sorumluluk üstlenmemektedir.

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Enver Murat ENGİN (Editör)
Prof. Dr. Fülürya YUSUFOĞLU BİLGİN
Doç. Dr. Birden GÜNGÖREN BULGAN
Arş. Gör. Hüsnüye Asena ÇOLAK
Arş. Gör. Yunus Emre ERDÖLEN
Arş. Gör. Sıla ÖZTÜRKLER
Arş. Gör. Ömer Mert YILMAZ

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Olivier DÉCIMA (Université de Bordeaux, France)
Prof. Dr. Mariavaleria DEL TUFO (Università Suor Benincasa, Italy)
Prof. Dr. Baki İlkay ENGİN (İstanbul Üni.)
Prof. Dr. Cemal Bâli AKAL (Kadir Has Üni.)
Prof. Dr. Osman Korkut KANADOĞLU (Gedik Üni.)
Prof. Dr. Tarsis Barreto OLIVEIRA (Université Fédérale de Tocantins et à l'Université d'État de Tocantins, Brésil)
Prof. Dr. M. Turgut ÖZ (Kültür Üni.)
Prof. Dr. Oktay UYGUN (Yeditepe Üni.)

HAKEM KURULU

Prof. Dr. Ekrem Ali AKARTÜRK
Prof. Dr. Rıdvan AKIN
Prof. Dr. Emine Eylem AKSOY RETORNAZ
Prof. Dr. Güçlü AKYÜREK
Prof. Dr. Anlam ALTAY
Prof. Dr. Gülsevil ALPAGUT
Prof. Dr. Serap AMASYA
Prof. Dr. Ömer ANAYURT
Prof. Dr. Ayhan CEYLAN
Prof. Dr. Selda ÇAĞLAR
Prof. Dr. Murat DEVELİOĞLU
Prof. Dr. Burcu DÖNMEZ
Prof. Dr. Murat ENGİN
Prof. Dr. Güray ERDÖNMEZ
Prof. Dr. Vesile Sonay EVİK
Prof. Dr. Fethi GEDİKLİ
Prof. Dr. Gökhan GÜNEYSU
Prof. Dr. Korkut KANADOĞLU
Prof. Dr. Havva KARAGÖZ
Prof. Dr. Hasan KÖNİ

Prof. Dr. Selami KURAN
Prof. Dr. Akif Emre ÖKTEM
Prof. Dr. Şule ÖZSOY BOYUNSUZ
Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ
Prof. Dr. Ceren Zeynep PİRİM
Prof. Dr. Meltem SARIBEYOĞLU SKALAR
Prof. Dr. Sultan TAHMAZOĞLU ÜZELTÜRK
Prof. Dr. Fatma TAŞDEMİR
Prof. Dr. Oktay UYGUN
Prof. Dr. Engin YILDIRIM
Doç. Dr. Pınar ÇAĞLAYAN AKSOY
Doç. Dr. Hakkı Hakan ERKİNER
Doç. Dr. Birden GÜNGÖREN BULGAN
Doç. Dr. Başak Başoğlu KAPANCI
Doç. Dr. Serkan KÖYBAŞI

Doç. Dr. Bleda KURTDARCAN
Doç. Dr. Elif KÜZECİ
Doç. Dr. Serkan MERAKLI
Doç. Dr. İpek Sevda SÖĞÜT
Doç. Dr. Melda TAŞKIN
Dr. Öğr. Üyesi Rifat CANKAT
Dr. Öğr. Üyesi Rağıp Barış ERMAN
Dr. Öğr. Üyesi Bilge ERSON ASAN
Dr. Öğr. Üyesi Osman Gazi GÜÇLÜTÜRK
Dr. Öğr. Üyesi Pınar GÜZEL
Dr. Öğr. Üyesi Mehtap İpek İŞLETEN
Dr. Öğr. Üyesi Gökçe KURTALAN GÜNER
Dr. Öğr. Üyesi Deniz TEKİN APAYDIN
Dr. Öğr. Üyesi Cem VEZİROĞLU

Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi'nin bu sayısı 2024 yılının Aralık ayında yayımlanmıştır.

ISSN : 1303-6556

Mizanpaj : SEÇKİN YAYINCILIK A.Ş.

Sertifika No: 45644

Mustafa Kemal Mah. 2158. Sok. No: 13 Çankaya / ANKARA

Tel: 0312 435 30 30 - Faks: 0312 435 24 72

GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ

Çırağan Caddesi, No. 36, Ortaköy 34357 İSTANBUL

e-posta: hukukfd@gsu.edu.tr

PARASAL ALTIN İLKESİ VE NİKARAGUA v. ALMANYA DAVASI: TAMAM MI DEVAM MI?*

Dr. Öğr. Üyesi **Bilge ERSON ASAR****

Öz: Nikaragua 1 Mart 2024'te, İsrail'e silah ve yardım sağlayarak uluslararası hukuku çeşitli yönlerden ihlal ettiği iddiasıyla Almanya aleyhine Uluslararası Adalet Divanı'na (UAD) başvurmuştur. Buna karşılık Almanya, İsrail'in davanın vazgeçilmez tarafı olduğunu savunarak UAD'nin bu davada yargı yetkisini kullanamayacağını ileri sürmüş ve böylece *parasal altın* ilkesini tekrar gündeme getirmiştir. Bu makale, UAD'nin 1954 yılında '1943'te Roma'dan Çıkarılan Parasal Altın' davasında geliştirdiği ve aynı isimle anılan *parasal altın* ilkesini incelemektedir. Bu ilke, davanın kilit noktasının üçüncü bir devletin eylem ve işlemlerinin değerlendirilmesini teşkil ettiği durumlarda UAD'nin yargı yetkisini kullanmaktan kaçınmasına ilişkindir. Çalışma, ilkenin kapsamını ve UAD kararlarındaki uygulamaları analiz ederek, Nikaragua v. Almanya davasında ilkenin uygulanabilirliğini tartışmaktadır. Çalışmada, soykırımı önleme ve insancıl hukuka riayet etme yükümlülüklerinin kapsamı incelenerek, Almanya'nın yükümlülüklerinin İsrail'in eylemlerinden bağımsız olarak ele alınıp alınmayacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Parasal Altın İlkesi, Cenevre Sözleşmeleri, Soykırım Sözleşmesi, Özen Yükümlülüğü, Önleme Yükümlülüğü.

(*) Makale hakem denetiminden geçmiştir.

Makale Gönderim Tarihi: 01.10.2024 - Makale Kabul Tarihi: 28.10.2024.

(**) MEF Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, İstanbul - Türkiye,

E-posta: ersonb@mef.edu.tr,

Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0002-8483-2925>.

THE MONETARY GOLD PRINCIPLE AND NICARAGUA v. GERMANY CASE: DISMISS OR PROCEED?

Abstract: On March 1, 2024, Nicaragua applied to the International Court of Justice (ICJ) against Germany alleging that she had violated international law in various ways by providing arms and aid to Israel. In response, Germany contended that the ICJ could not exercise jurisdiction in this case, asserting that Israel was an indispensable party to the case. This assertion reintroduces the *monetary gold* principle, which stipulates that the ICJ should refrain from exercising jurisdiction when the *very subject matter* of the case involves the assessment of the acts and transactions of a third state. This paper examines the *monetary gold* principle, developed by the ICJ in its 1954 ruling in the *Monetary Gold Removed from Rome in 1943* case. It analyzes the scope of the principle and its applications in ICJ judgments discussing its relevance to the Nicaragua v. Germany case. The paper further evaluates the obligations to prevent genocide and to adhere to humanitarian law, examining whether Germany's obligations can be addressed independently of Israel's actions.

Keywords: Monetary Gold Principle, Geneva Conventions, Genocide Convention, Due Diligence, Obligation of Prevention.

GİRİŞ

7 Ekim 2023 tarihinde Hamas'ın İsrail'e saldırısıyla başlayan silahlı çatışma, Orta Doğu'daki gerilimi yeni bir boyuta taşıyarak uluslararası toplumun dikkatini bir kez daha bu bölgeye çekmiştir. Bu çatışma, sadece İsrail ve Filistin topraklarını değil, tüm bölgeyi ve hatta küresel diplomasiyi derinden etkilemiştir. İsrail-Filistin sorununun çözümüne yönelik umutlar zayıflarken, bölgesel dengeler de yeniden şekillenmeye başlamıştır. Diplomasi alanında yürüten çabaların yanında, uluslararası mahkemelere de bölgede yaşanan ve özellikle İsrail'in eylemlerinin soykırım ve uluslararası insancıl hukukun ağır ihlalini teşkil ettiği iddialarıyla bağlantılı başvurular yapılmıştır.¹

Bunlardan biri de İsrail'e silah ticareti yaptığı iddiasıyla Nikaragua tarafından Almanya aleyhine UAD'ye yapılan başvurudur.² Bu dava ile, üçüncü devletlerin³ hak ve yükümlülüklerini ilgilendiren davalarda UAD'nin yargılama yetkisini kullanması meselesi tekrar gündeme gelmiştir. Nikaragua, Almanya'nın İsrail'e askeri, mali ve siyasi destek sağlayarak uluslararası hukuku ihlal ettiğini iddia etmiştir. Nikaragua'nın iddiasına göre Almanya, sağladığı askeri teçhizatın İsrail tarafından uluslararası hukuku ciddi şekilde ihlal etmek için kullanılacağını ve bu durumun kendi uluslararası yükümlülüklerine aykırı olacağını bilmekteydi.⁴ Almanya, yaptığı ön itirazlardan birinde İsrail'in davanın vazgeçilmez bir üçüncü tarafı olduğunu ileri sürmüştür. Bu iddiasını, davanın esasının incelenmesinin İsrail'in uluslararası sorumluluğunun araştırılmasını gerektireceği gerekçesine dayandırmıştır. Almanya'ya göre bu durum, Divan'ın *parasal altın* ilkesini uygulayarak

¹ Örneğin bkz. ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, Application Instituting Proceedings and Request for the Indication of Provisional Measures, 29 December 2023, I.C.J. 2023; "State of Palestine | International Criminal Court", <https://www.icc-cpi.int/palestine>, (Erişim Tarihi: 20 Ağustos 2024).

UAD'nin kararları, Divan'ın yayımlanan "ICJ Reports"ta yayımlandığı için atıflar bu kaynağa yapılmaktadır. Ancak henüz bu kaynakta yayımlanmayan kararlara doğrudan web sitesinden erişim sağlanmıştır (www.icj-cig.org). UAD kararlarına ilişkin atıflarda metin içinde yeknesaklık sağlamak için yeni kararlarda web adreslerine atıf yapılmamıştır.

² ICJ, *Alleged Breaches of Certain International Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory (Nicaragua v. Germany)*, Application Instituting Proceedings and Request for the Indication of Provisional Measures, 1 March 2024.

³ Buradaki *üçüncü devlet* ifadesini davanın tarafı olmayan bir devlet anlamında kullanıyoruz.

⁴ ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Application Instituting Proceedings, par.13.

üçüncü vazgeçilmez tarafın yokluğunda yargılama yetkisini kullanmaktan kaçındığı önceki davalarla benzerlik göstermektedir.⁵

Nikaragua'nın Almanya'ya ilişkin başvurusuyla öne çıkarılan bu konu UAD'nin, 1954 yılında verdiği *1943'te Roma'dan Çıkarılan Parasal Altın Davası*'nda⁶ (*Parasal Altın*) ortaya koyduğu bir ilkeye ilişkindir. Buna göre devletlerarası çekişmeli yargılamalarda, yargılamanın tarafı olmayan üçüncü bir devletin hukuki menfaatlerinin verilecek karardan etkilenmesi söz konusu olabilir. Eğer bu menfaatler aynı zamanda davanın temelini oluşturuyorsa ve üçüncü devlet davanın tarafı olmayı kabul etmemişse, Divan davanın esasına geçemeyecektir.⁷ Yani Divan, davaya taraf olmayan ve yargılama yetkisini kabul etmemiş bir devletin hukuki durumu davanın kilit noktasını oluşturuyorsa, yargılama yetkisini kullanmaktan kaçınacaktır. Peki Divan Nikaragua'nın Almanya'ya karşı yaptığı başvuruda bu ilkeyi uygulayarak davayı red mi edecektir yoksa bunu bir yana bırakarak davaya devam mı diyecektir?

Bu çalışmada, *parasal altın* ilkesinin⁸ kapsam ve sınırları UAD'nin içtihatları çerçevesinde⁹ ele alınarak Nikaragua'nın Almanya'ya karşı açtığı

⁵ ICJ, *Alleged Breaches of Certain International Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory (Nicaragua v Germany)* Verbatim Record CR 2024/16, 09 Nisan 2024, par. 19-23.

⁶ ICJ, *Monetary Gold Removed from Rome in 1943 (Italy v. France, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and United States of America)*, (Preliminary Question), Judgment, 15 June 1954, I.C.J. Reports 1954..

⁷ BRANT Leonardo Nemer Caldeira, "Finality of Judgments: International Court of Justice (ICJ)", **The Max Planck Encyclopedia of International Procedural Law**, 2023, <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-mpeipro/e1566.013.1566/law-mpeipro-e1566?rskey=ILYFsr&result=1&prd=OPIL>, (Erişim Tarihi: 09 Eylül 2024), par. 25; THIENEL Tobias, **Drittstaaten und die Jurisdiktion des Internationalen Gerichtshofs: die Monetary Gold-Doktrin**, Duncker & Humblot, Berlin, 2016, s. 19.

⁸ Aslında bu ilke "*vazgeçilmez (olmazsa olmaz/zorunlu) taraf*" olarak türkçeleştirebileceğimiz "*indispensable party*" kavramına karşılık gelmekle birlikte literatürde davanın ismi, kavramın isminden daha fazla kullanılmakta ve '*parasal altın*' ilkesi olarak ifade bulmaktadır. Biz de makalede bu ilkeyi "*vazgeçilmez taraf*" değil "*parasal altın*" ilkesi ifadesiyle kullanacağız. Bu ifade tercihinin bir başka nedeni de, "*vazgeçilmez taraf*" ilkesinin ABD, İngiltere gibi devletlerin iç hukuk sistemlerinde yer alan bir ilke olması nedeniyle konuyu özellikle uluslararası hukuk sınırlarında tutma amacımızdır. Benzer yaklaşım için bkz. MOLLENGARDEN Zachary / ZAMIR Noam, "The Monetary Gold Principle: Back to Basics", **American Journal of International Law**, C. 115, S. 1, 2021, ss. 41-77, s. 42 dn.7. UAD'nin da kararlarında benzer bir tercihte bulunması ile ilgili bkz. BONAFÉ Beatrice I., "Indispensable Party", **The Max Planck Encyclopedia of International Procedural Law**, 2018, <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-mpeipro/e1638.013.1638/law-mpeipro-e1638>, (Erişim Tarihi: 09 Eylül 2024), par. 13. Ayrıca bkz. ICJ, *Alleged Breaches of Certain International Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory (Nicaragua v Germany)*, Request for the Indication of Provisional Measures, Order, Separate Opinion of Vice-President Sebutinde, 30 April 2024, I.C.J. 2024, par. 13.

davada, İsrail'in doğrudan menfaatlerinin etkilenmesi argümanı karşısında, ilkenin uygulanabilirliği değerlendirilecektir. Çalışmanın ilk bölümünde *parasal altın* ilkesinin anlamı ve dayanakları ele alınacak, bunu yaparken öncelikle söz konusu ilkeye temel teşkil eden *Parasal Altın* davası incelenecektir. İkinci bölümde, *Parasal Altın* kararının UAD'nin sonraki davalarında nasıl uygulandığı ele alınacaktır. Son bölümde ise Nikaragua'nın Almanya'ya karşı açtığı davada *parasal altın* ilkesinin uygulanabilirliği, Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi¹⁰ (Soykırım Sözleşmesi) 1. madde ve Cenevre Sözleşmeleri¹¹ ortak 1. maddede öngörülen yükümlülükler ekseninde tartışılacaktır.

⁹ Söz konusu ilke *Parasal Altın* karardan çok önce başka uluslararası mahkemelerce de uygulanmış olmakla birlikte, bu makale yalnızca UAD önüne gelmiş davalar ekseninde konuyu ele almaktadır. Diğer uluslararası mahkemelerin kararları için bkz. THIENEL, ss. 379-397; POMSON Ori, "Does the Monetary Gold Principle Apply to International Courts and Tribunals Generally?", **Journal of International Dispute Settlement**, C. 10, S. 1, 2019, ss. 88-125, ss. 92 ve 104-107; PAPARINSKIS Martins, "Revisiting the Indispensable Third Party Principle", **Rivista di Diritto Internazionale**, C. 1, 2020, ss. 49-84, s. 55 vd; QI Xu, "Reviving the Monetary Gold Principle? A Case Note on the Judgment of Preliminary Objections in the Mauritius/Maldives Case", **Ocean Development & International Law**, C. 54, S. 1, 2023, ss. 1-25, ss. 4-6.

¹⁰ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (adopted 9 December 1948, entered into force 12 January 1951) 78 UNTS 277.

¹¹ Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field (adopted 12 August 1949, entered into force 21 October 1950) 75 UNTS 31; Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea (adopted 12 August 1949, entered into force 21 October 1950) 75 UNTS 85; Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War (adopted 12 August 1949, entered into force 21 October 1950) 75 UNTS 135; Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (adopted 12 August 1949, entered into force 21 October 1950) 75 UNTS 287; Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) (adopted 8 June 1977, entered into force 7 December 1978) 1125 UNTS 3; Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II) (adopted 8 June 1977, entered into force 7 December 1978) 1125 UNTS 609; Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Adoption of an Additional Distinctive Emblem (adopted 8 December 2005, entered into force 14 January 2007) 2404 UNTS 261 (Protocol III) Türkçe çevirileri için bkz. 12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri, (yayıma hazırlayanlar) BATUR YAMANER Melike/ ÖKTEM Emre / KURTDARCAN Bleda R. /UZUN Mehmet, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No:42, 2008.

I. PARASAL ALTIN (MONETARY GOLD) İLKESİNİN ANLAMI VE DAYANAKLARI

Bir usul kuralı olan¹² *parasal altın* ilkesine göre, devletler arasındaki uyuşmazlığın UAD'ye taşındığı bir davada, üçüncü bir devletin hukuki menfaatleri karardan sadece etkilenmekle kalmayacak, aynı zamanda kararın konusunu da oluşturacaksa Divan, yargılama yetkisini kullanmayacaktır. Bu ilkenin temelinde Divan'ın kullandığı bir takdir yetkisi bulunmaktadır.¹³ Divan, bağlayıcı kararlar verme yetkisine sahip olması nedeniyle, davada yer almayan ancak davanın vazgeçilmez tarafı konumundaki üçüncü bir devleti etkileyecek kararlar vermekten kaçınmaktadır. Böylece Divan bir uyuşmazlığın taraflarının menfaatleri ile yargılamada yer almayan üçüncü devletlerin menfaatleri arasında bir denge kurmayı amaçlamaktadır.¹⁴ Burada yargılamaların iki taraflılık özelliği ve Divan'ın yargı yetkisinin rızaya dayalı olması göz önüne alınmaktadır.¹⁵ Elbette bu, üçüncü devletin davaya müdahil olması durumunda geçerli değildir. Üçüncü devletin Divan'ın yargılama yetkisine rıza göstermemesi, Divan'ın yargı yetkisini kullanmasının önünde bir engel olarak görülmektedir. Söz konusu ilke, UAD'nin Statüsü'nde¹⁶ açıkça yazmamakla birlikte, önüne gelen çekişmeli davalarda¹⁷ verdiği kararlarla ortaya çıkmış bir usulî engel¹⁸ veya kabul edilebi-

¹² MCINTYRE Juliette, "Rules Are Rules: Reconceiving Monetary Gold as a Rule of Procedure", *AJIL Unbound*, C. 115, 2021, ss. 144-148, s. 146.

¹³ ROSENNE Shabtai, *The Law and Practice of the International Court, 1920-2005 (4 Vols)*, Brill | Nijhoff, Leiden, The Netherlands, 2006, s. 543. (Yazar bu takdir yetkisini bir mahkeme önünde tarafların iddialarının dinlenmesi ve değerlendirilmesi için eşit fırsata sahip olmaları ilkesine (*audiatur et altera pars*) dayandırmaktadır. *Parasal altın* ilkesi açısından bu dayanakla ilgili aksi yönde bkz. POMSON, s.113.

¹⁴ ORAKHELASHVILI Alexander, "The Competence of the International Court of Justice and the Doctrine of the Indispensable Party: From Monetary Gold to East Timor and Beyond", *Journal of International Dispute Settlement*, C. 2, S. 2, 2011, ss. 373-392, s. 390; BONAFÉ, 2018, par. 1.

¹⁵ ROSENNE, s. 539; BONAFÉ Beatrice I., "Adjudicative Bilateralism and Community Interests", *AJIL Unbound*, C. 115, 2021, ss. 164-169, s. 167.

¹⁶ Statute of the International Court of Justice Documents of the United Nations Conference on International Organization, San Francisco, 1945, XV UNCIO 355.

¹⁷ Söz konusu ilkenin Divan'ın özellikle çekişmeli yargılamalarda benimsediği bir ilke olduğunu da belirtmek gerekir. Nitekim *Batı Sahra Danışma Görüşü*'nde ve sonraki başka danışma görüşlerinde Divan, bir devletin tarafı olduğu uyuşmazlıkları rızası dışında yargısal çözüme sunmak zorunda bırakılmayacağı ilkesini bertaraf etme etkisi olacaksa, danışma görüşü veremeyi reddedeceğini belirtmiştir. (Bkz. ICJ, *Western Sahara*, Advisory Opinion, 16 October 1975, I.C.J. Reports 1975, par. 33; ICJ, *Applicability of Article VI, Section 22, of the Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations*, Advisory Opinion, 15 December 1989, I.C.J. Reports 1989, par. 37; ICJ, *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 2004, par. 47; ICJ, *Le-*

lirlik kriteri¹⁹ olarak ifade edilebilir. Dolayısıyla bu ilke, Divan'ın UAD Statüsü'nün çeşitli maddelerinden ortaya çıkan bir yorumun ürünü olarak görülebilir.²⁰ Bu bölümde önce ilkenin ortaya koyulduğu *Parasal Altın* davası ve Divan'ın bu davadaki tespitleri ele alınacak; sonrasında ilkenin UAD Statüsü'ndeki olası hukuki dayanakları değerlendirilecektir.

A. Parasal Altın Davası

UAD'nin 1954 yılında karara bağladığı *Parasal Altın* davasının²¹ ismiyle anılan ilke, Divan'ın yargılama yetkisini kullanabilmesi için tarafların rızalarının bulunmasına ilişkin temel kuralın bir yansımasıdır.²² Arnavutluk'un İtalyanlara ait varlıkları kamulaştırması üzerine gelişen olaylarla ilgili olan bu davada UAD, davanın tarafı olmayan Arnavutluk'un hukuki menfaatlerinin davadaki etkisi ve üçüncü devletleri ilgilendiren konularda yargı yetkisini kullanıp kullanamayacağı sorununu ele almıştır. Davada Divan'dan, 1943 yılında Almanlar tarafından Roma'dan çıkarılan ve Almanya'da ele geçirilen ve Arnavutluk'a ait olduğu tespit edilen bir miktar parasal altının İtalya'ya mı yoksa Birleşik Krallık'a mı teslim edileceğine ilişkin hukuki sorunları değerlendirmesi talep edilmiştir.²³

gal Consequences of the Separation of the Chagos Archipelago from Mauritius in 1965, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 2019, par. 85; ICJ, *Legal Consequences Arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem*, Advisory Opinion, 19 July 2024, I.C.J. 2024, par. 34. Ancak, devletlerin hak ve yetkileri konusunda açıkça görüş bildirdiği durumlarda da rıza eksikliği nedeniyle görüş vermeyi reddetmediği gözlenmiştir. POMSON, s. 112; MONTAL Florencia, "Does Consent Engender Compliance? Insights from Empirical Research on International Tribunals", **AJIL Unbound**, C. 115, 2021, ss. 160-163, s. 162.

¹⁸ BONAFÉ, 2018, par. 1.

¹⁹ "Kabul edilebilirliğe yönelik itirazlar genellikle, Divan'ın yargı yetkisine sahip olduğu ve başvuru devlet tarafından belirtilen olguların doğru olduğu varsayılsa bile, Divan'ın davanın esasını incelemeye geçmemesi için nedenler olduğu iddiası şeklinde ortaya çıkar." ICJ, *Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)*, Judgment, 6 November 2003, I.C.J. Reports 2003, par. 29; ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia)*, Preliminary Objections, Judgment, 18 November 2008, I.C.J. Reports 2008, par. 120.

²⁰ Andrian bu ilkeyi rıza kuralının bir ürünü olarak görmektedir. Bkz. ANDRIAN Dylan Jesse, "Corroded Monetary Gold: Impurities in the 2023 Arbitral Award Judgment", **Opinio Juris**, <http://opiniojuris.org/2023/06/19/corroded-monetary-gold-impurities-in-the-2023-arbitral-award-judgment/>, (Erişim Tarihi: 19 Eylül 2024).

²¹ ICJ, *Monetary Gold*, I.C.J. Reports 1954.

²² ICJ, *Monetary Gold*, I.C.J. Reports 1954, s. 32.

²³ ICJ, *Monetary Gold Removed from Rome in 1943*, Summary of the Judgment of 15 June 1954, s. 29.

Davaya konu olan olaya göre, 1925 yılında Arnavutluk hükümeti ve İtalyan finansörler, Arnavutluk Ulusal Bankası'nı kurmuştur. Bu bankanın, Roma'daki altın rezervleri ile desteklenen banknotları ihraç etme konusunda münhasır hakları bulunmaktadır. 1943 yılına gelindiğinde İtalya, altın rezervleri de dahil olmak üzere bankanın %88,5'ine sahiptir. Ne var ki Eylül 1943'te Almanya, bankanın 2339 kilogram altınına el koymuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında müttefik güçler,²⁴ Almanya'dan alınacak tazminata karar vermek üzere Paris'te toplanmıştır. Bu toplantı sonucunda, yağmalanan altının zararlar oranında dağıtılmasını öngören Paris Konferansı Nihai Senedi²⁵ imzalanmıştır. Nihai Senet'in 2. bölümü m.7 uyarınca görevlendirilen hakem tarafından, el konulan altınların Arnavutluk'a ait olduğuna karar verilmiştir.²⁶ Nihai Senet'in 3. bölümü uyarınca kurulan Üçlü Komisyon, tarafların payları oranında dağıtılması için altının bir havuza dahil edilmesi gerektiğine karar verilmiştir.²⁷ Burada İngiltere ve İtalya'nın Arnavutluk'un payı üzerinde iki çatışan talebi mevcuttu.

Birleşik Krallık'ın *Korfu Boğazı* davasında²⁸ Arnavutluk'un mayınlardan zarar gören İngiliz gemileri için tazminat ödemesine ilişkin verilen kararın yerine getirilmemesi nedeniyle Arnavutluk'tan alacağı bulunmaktaydı. İtalya'nın talebi ise farklı bir gerekçeye dayanmaktaydı: Arnavutluk'un yeni hükümeti Ocak 1945'te Arnavutluk Ulusal Bankası'nı kamulaştırmış, ancak İtalya'ya kamulaştırma bedelini ödememişti. Bu durum, kamulaştırma karşısında tazminat ödenmesini öngören uluslararası yapılageliş hukukuna aykırıydı. İtalya ve Birleşik Krallık, Arnavutluk'un her iki talebi karşılamaya yetmeyecek miktarda olan, yaklaşık 400.000 Sterlin değerindeki altın payı üzerinde hak iddia etmekteydi. Fransa, Birleşik Krallık ve ABD tarafından 25 Nisan 1951'te yapılan *1943'te Roma'da Almanlar Tarafından Yağmalanan Altınla İlgili Bazı Taleplerin Hakeme Sunulmasına İlişkin Anlaşmanın Yayınlanmasına Eşlik Eden Bildiri* (Washington Bildirisi)²⁹ uyarınca, İtal-

²⁴ Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

²⁵ "United States, France, United Kingdom, Netherlands, Belgium, Yugoslavia, Luxembourg: Final Final Act and Annex of the Paris Conference on Reparation: January 14, 1946", *American Journal of International Law*, C. 40, S. S4, 1946, ss. 117-134.

²⁶ ICJ, *Monetary Gold*, I.C.J. Reports 1954, s. 26.

²⁷ ICJ, *Monetary Gold*, I.C.J. Reports 1954, s. 25.

²⁸ ICJ, *Corfu Channel (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. Albania)*, Judgment, 9 April 1949, I.C.J. Reports 1949.

²⁹ "Statement to Accompany Publication of the Agreement between the Governments of the French Republic, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the United

ya'nın ve Arnavutluk'un UAD'ye başvurmaması halinde altının Birleşik Krallık'a verilmesi öngörülmüştü. Bunun üzerine İtalya, Washington Bildirisi'ne dayanarak, sorunu Divan'a taşımıştır.³⁰

Divan, davanın esası hakkında karar vermesi halinde İtalya ile Arnavutluk arasındaki uyuşmazlık hakkında karar vermesi gerektiği ve Arnavutluk'un davaya katılma iradesini göstermediğini ortaya koydu. Dolayısıyla da Arnavutluk'un yargı yetkisine rıza vermemesi karşısında Divan, esasa ilişkin karar verme yetkisi olmadığına hükmetti.³¹ Divan'a göre;

“Bu soruların -Arnavutluk'un İtalya karşısındaki bazı eylemlerinin hukuka uygun olup olmadığına ilişkin sorular- belirlenmesinde sadece iki devlet, İtalya ve Arnavutluk, doğrudan ilgilidir. Bu tür soruların esasına girmek, İtalya ve Arnavutluk arasındaki bir ihtilafı karara bağlamak anlamına gelecektir.³² [...] Mevcut davada olduğu gibi, çözülmesi gereken en önemli meselenin üçüncü bir devletin uluslararası sorumluluğuyla ilgili olduğu durumlarda, Divan, bu üçüncü devletin rızası olmaksızın, bu konuda herhangi bir devleti, üçüncü devleti ya da önündeki taraflardan herhangi birini bağlayıcı bir karar veremez.”³³

Divan, İtalya'nın başvurusunun özünde Arnavutluk'a karşı olduğunu tespit etmiştir. Zira başvuru Arnavutluk'un gerçekleştirdiği iddia edilen uluslararası bir ihlali konu almaktadır.³⁴ Sözlü aşamada Birleşik Krallık'ın savunmasına göre Divan'ın kararı, Arnavutluk'u bağlamayacaktır çünkü Arnavutluk bu davaya taraf değildir. Ayrıca, bu davanın konusu Arnavutluk'un tazminat ödemesi veya başka bir eylemde bulunması değil, sadece belirli altınların Birleşik Krallık'a mı yoksa İtalya'ya mı transfer edileceğidir.³⁵ Ancak bu savunma, esas ihtilafın Arnavutluk ile olduğu gerçeğini göz

States of America for the Submission to an Arbitrator of Certain Claims with Respect to Gold Looted by the Germans from Rome in 1943”, <https://treaties.fcdo.gov.uk/data/Library2/pdf/1951-TS0039.pdf>, (Erişim Tarihi: 20 Ağustos 2024).

³⁰ Ancak başvuruyu yaptıktan sonra İtalya, Divan'ın yargı yetkisi konusunda bazı şüpheler hissetmiş olacak ki, Divan'dan yargı yetkisi sorununu bir ön mesele olarak karara bağlamasını talep etmiştir. ICJ, *Monetary Gold*, I.C.J. Reports 1954, s. 28.

³¹ Bkz. ICJ, *Monetary Gold*, Summary of the Judgment of 15 June 1954 s. 29.

³² ICJ, *Monetary Gold*, I.C.J. Reports 1954, s. 32.

³³ ICJ, *Monetary Gold*, I.C.J. Reports 1954, s. 33.

³⁴ ICJ, *Monetary Gold*, I.C.J. Reports 1954, s. 32.

³⁵ ICJ, *Monetary Gold removed from Rome in 1943 (Italy v. France, United Kingdom and United States of America)*, Verbatim Record 1954, 10 May - 14 ve 15 June 1953.

ardı etmektedir.³⁶ Çünkü Divan'ın vereceği karar Arnavutluk'un bu altınlar üzerindeki haklarını doğrudan etkileyecek niteliktedir. Bu durum, Arnavutluk'un Divan'ın yetkisine ilişkin rızası bulunmadığından, UAD Statüsü'nün 59. maddesindeki 'kararların yalnızca tarafları bağlayacağı' hükmünü de işlevsizleştirebilecektir. Nihayetinde davanın temel meselesi, Arnavutluk'un mülkiyetindeki altınların kime verileceğidir.³⁷

B. UAD Statüsü Uyarınca İlkenin Olası Dayanakları

UAD Statüsü bakımından ilke ile ilgili hükümlerden ilki madde 36'dır.³⁸ Buna göre UAD'nin önündeki çekişmeli davalarda yargılama yetkisinin varlığı, tarafların bu yönde bir rıza vermelerine bağlıdır. Bu rıza, uyuşmazlığın çıkmasından sonra taraflarca yapılan bir tahkimname (m.36/1); daha önce akdedilmiş bir andlaşmanın, tarafları arasında o andlaşmadan kaynaklanan bir uyuşmazlık halinde Divan'a yargı yetkisi tanıyan bir maddesi (m.36/1); yetkinin genel olarak (veya kimi sınırlandırmalar ile) tanınmasına ilişkin uyuşmazlık tarafı devletlerin tek taraflı bildirimleri (m.36/2) veya kendisine karşı Divan'a başvuru devlet yetki itirazında bulunmak yerine esasa yönelik savunma yapmak yoluyla zımnî rıza vermesi yani *forum prorogatum*³⁹ yoluyla mümkün olabilmektedir. Rızanın yokluğunda Divan

³⁶ ORAKHELASHVILI, s. 378.

³⁷ THIENEL, s. 34

³⁸ Madde 36: 1. *Divan'ın yargı yetkisi, tarafların kendisine havale ettiği tüm davaları ve Birleşmiş Milletler Şartı'nda veya yürürlükteki andlaşma ve sözleşmelerde özel olarak öngörülen tüm konuları kapsar.*

2. *Bu Statüye taraf devletler, herhangi bir zamanda, aynı yükümlülüğü kabul eden diğer herhangi bir devletle ilgili olarak, özel bir anlaşma olmaksızın ve ipso facto zorunlu olarak, aşağıdaki konularla ilgili tüm hukuki uyuşmazlıklarda Mahkeme'nin yargı yetkisini tanıdıklarını bildirebilirler:*

bir antlaşmanın yorumlanması;

herhangi bir uluslararası hukuk sorunu;

tespit edilmesi halinde uluslararası bir yükümlülüğün ihlalini teşkil edecek herhangi bir olgunun varlığı;

uluslararası bir yükümlülüğün ihlali nedeniyle yapılacak telafinin niteliği veya kapsamı.

3. *Yukarıda belirtilen bildirimler kayıtsız şartsız yapılabileceği gibi, birkaç veya belirli devlet tarafından karşılıklılık koşuluyla veya belirli bir süre için de yapılabilir. [...]*

³⁹ Bir devlet, kendisine karşı dava açılması için başvuruda bulunduğu sırada Divan'ın yargı yetkisini tanımamışsa, bu devletin daha sonra Divan'ın, davaya bakmasını sağlamak için yargı yetkisini kabul etme imkanı bulunmaktadır. Divan bu sayede *forum prorogatum* kuralı uyarınca kabul tarihi itibarıyla yargı yetkisine sahiptir. Bu yöntem, UAD İç Tüzüğü m.38/5 hükmünden yola çıkılarak içtihatlarla geliştirilmiştir. (m.38/5: "*Başvuran devlet, aleyhine başvuruda bulunulan devlet tarafından henüz verilmemiş veya gösterilmemiş bir muvafakat üzerine Divan'ın yargı yetkisini tesis etmeyi önerdi-*

kendiliğinden bir uyuşmazlığı ele alma yetkisine sahip değildir.⁴⁰ Bu hüküm, yetkinin varlığını ortaya koymaktadır. *Parasal altın* ilkesi ise, var olan yetkinin Divan tarafından nasıl kullanılacağıyla ilgilidir.⁴¹ Divan, yetkisi olsa bile üçüncü bir devletin esaslı menfaatlerinin söz konusu olduğu durumlarda bu yetkiyi kullanmaktan kaçınabilmektedir.⁴² Dolayısıyla burada tarafların *parasal altın* ilkesine dayanarak yaptıkları itiraz yetkinin varlığına değil, var olan yetkinin kullanılmasına ilişkindir.⁴³ Divan'ın yetkisinin varlığı ve tarafların rızası, *parasal altın* ilkesinin uygulanması için bir ön koşuldur.

İkinci hüküm davaya müdahillikle ilgilidir. Statü'nün 62. maddesi uyarınca bir devlet, hukuki menfaatleri Divan'ın önündeki bir davada verilecek karardan etkilenecekse, davaya müdahillik talebinde bulunabilir.⁴⁴ Burada

ğinde, başvuru bu devlete iletilir. Ancak, aleyhine başvuruda bulunulan devlet davanın amaçları doğrultusunda Divan'ın yargı yetkisine rıza göstermedikçe, başvuru genel listeye kaydedilmez ve yargılamada herhangi bir işlem yapılmaz.”) Ayrıca yine İç Tüzük m.40/2 uyarınca Divan'ın yetkisini daha önceden kabul etmemiş olan bir devlet, davaya ajan ataması durumunda da *forum prorogatum* yoluyla Divan'ın yetkisini kabul etmiş sayılmaktadır. (m.40/2: 2. Bir başvuru üzerine dava açıldığında, başvurunun temsilcisinin adı belirtilir. Davalı, başvurunun onaylı suretini aldıktan sonra ya da mümkün olan en kısa süre içinde, temsilcisinin adını Divan'a bildirir.) “Rules of the Court (1978)”, <https://www.icj-cij.org/rules>, (Erişim Tarihi: 17 Ağustos 2024). Bu yetki türü ertelenmiş yetki olarak da anılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. PAZARCI Hüseyin, **Uluslararası Hukuk Dersleri 4. Kitap**, 4. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2020, ss. 61-62; GÜLGEÇ Yahya Berkol, “Uluslararası Adalet Divanı'nın Yargı Yetkisi ve Yargı Yetkisini Genişletme Çabalarının Eleştirisi”, **TBB Dergisi**, C. 117, 2015, ss. 379-418, ss. 392-97; THIENEL, s. 22. Burada yeri gelmişken konumuzla ilgili olarak belirtilmesi gereken husus, davanın kendisine karşı açılmadığı bir durumda, üçüncü bir devletin *forum prorogatum* yöntemiyle davaya müdahil olmasının mümkün olmayacağıdır.

⁴⁰ Örneğin bkz. ICJ, *Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta)*, Application to Intervene, Judgment, 21 March 1984, I.C.J. Reports 1984, par. 40; ICJ, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Jurisdiction and Admissibility, Judgment, 26 November 1984, I.C.J. Reports 1984, par. 88; ICJ, *The Frontier Dispute (Burkina Faso v. Republic of Mali)*, Judgment, 22 December 1986, I.C.J. Reports 1986, par. 49; *Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador/Honduras: Nicaragua intervening)*, Judgment, 11 September 1992, I.C.J. Reports 1990 122, par. 54-56 ve 73; ICJ, *Certain Phosphate Lands in Nauru (Nauru v. Australia)*, Preliminary Objections, Judgment, 26 June 1992, I.C.J. Reports 1992, par. 50-55; ICJ, *East Timor (Portugal v. Australia)*, Judgment, 30 June 1995, I.C.J. Reports 1995, par. 26.

⁴¹ ARGENT Pierre D', “The Monetary Gold Principle: A Matter of Submissions”, **AJIL Unbound**, C. 115, 2021, ss. 149-153, s. 150.

⁴² MOLLENGARDEN ZAMIR, s. 43.

⁴³ ICJ, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua*, I.C.J. Reports 1984, par. 88; ICJ, *Certain Phosphate Lands in Nauru*, I.C.J. Reports 1992, par. 55; ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia)*, Judgment, I.C.J. Reports 2015, par. 116; ICJ, *Arbitral Award of 3 October 1899 (Guyana v. Venezuela)* Preliminary Objection, Judgment, 6 April 2023, I.C.J. Reports 2023, par. 64.

⁴⁴ Madde 62: *Bir devlet, davadaki karardan etkilenebilecek hukuki nitelikte bir menfaati olduğunu düşünüyorsa, Divan'dan müdahil olmasına izin verilmesini talep edebilir.*

Divan'ın talebi kabul edip etmeme konusunda bir takdir yetkisi olduğu ve bu yetkinin UAD'nin İç Tüzüğü'nün 81. maddesindeki koşullar⁴⁵ çerçevesinde değerlendirileceği öngörülmektedir.⁴⁶ Müdahillikte, hukuki menfaatleri etkilenecek devletin talebi ve rızası esastır. Bu nedenle Divan kendiliğinden veya dava taraflarının talebiyle üçüncü bir devleti davaya taraf haline getiremez.⁴⁷

Üçüncü olarak Statü'nün 59. maddesine göre Divan'ın kararları yalnızca tarafları bağlar ve ilgili uyuşmazlıkla sınırlıdır.⁴⁸ Dolayısıyla Divan'ın, davanın tarafı olmayan bir devlet bakımından karar verme yetkisi yoktur; kararları da üçüncü devletleri ve başka davaları bağlamaz.⁴⁹ Başka bir açıdan bakıldığında, Divan'ın kararlarının tarafları bağladığı gibi taraflar da Divan açısından bağlayıcıdır. İşte bu nedenle Divan, önüne gelmemiş bir devletin hak ve yükümlülükleri davanın temelini oluşturuyorsa, yargı yetkisini kullanmaktan kaçınmaktadır.

Peki bu ilke, ne olursa olsun Divan'ın üçüncü devletleri ilgilendiren her durumda kendisini davaya bakmaktan alıkoymasını olarak mı değerlendirilmektedir? Bunun cevabını, UAD'nin çeşitli davalarda yaptığı saptamalarda bulmak mümkündür.

Benzer biçimde çok taraflı bir uluslararası anlaşmadan doğan uyuşmazlıkta da, davaya taraf olan devletler dışındaki devletlerin taraf olduğu bir anlaşmanın yorumlanması söz konusu olduğunda müdahillik talep etme hakkı mevcuttur. (Bkz. Madde 63: *Davaya taraf olan devletler dışındaki devletlerin taraf olduğu bir sözleşmenin yorumlanması söz konusu olduğunda, Yazı İşleri Müdürü bu devletleri derhal bilgilendirir.*

Bu şekilde bilgilendirilen her devletin davaya müdahil olma hakkı vardır; ancak bir devlet bu kural uyarınca davaya müdahil olursa, kararla verilen yorum bu devlet için de aynı derecede bağlayıcı olacaktır.)

⁴⁵ Madde 80/5: *Başvuruda bir temsilcinin adı belirtilir. Başvuru, ilgili olduğu davayı belirtir ve aşağıdaki hususları ortaya koyar: (a) müdahillik için başvuran devletin söz konusu davadaki karardan etkilenebileceğini düşündüğü hukuki nitelikteki menfaat; (b) müdahalenin kesin amacı; (c) müdahil olmak için başvuran Devlet ile davanın tarafları arasında var olduğu iddia edilen herhangi bir yargı yetkisi temeli.*

⁴⁶ GÜLGEÇ, s. 398.

⁴⁷ ICJ, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua*, I.C.J. Reports 1984, par. 88; ICJ, *Certain Phosphate Lands in Nauru*, I.C.J. Reports 1992, par. 53. Aynı yönde bkz. BONAFÉ, 2021, s. 167.

⁴⁸ Madde 59: *Divan'ın kararı, yalnızca davanın tarafları arasında ve söz konusu davayla ilgili olarak bağlayıcı niteliktedir.*

⁴⁹ THIENEL, s. 129.

II. *PARASAL ALTIN İLKESİNİN DİVAN'IN DİĞER KARARLARINDAKİ UYGULAMASI*

Divan, *Parasal Altın* davasından sonraki yıllarda verdiği bazı kararlarda, davaya taraf olmayan ancak uyuşmazlıkla ilgili olduğu ileri sürülen üçüncü devletlerin durumunu incelemiştir. *Parasal Altın* davası, aslında UAD'nin bu konuyla ilk karşılaştığı dava değildir. *Korfu Boğazı* davasında⁵⁰ da Divan, üçüncü bir devletin menfaatleri sorunuyla karşılaşmış;⁵¹ ancak bunu bir tarafa bırakarak önündeki devletler bakımından davayı ele almıştır. Karara konu olan olayın bizi ilgilendiren yanı, İngiltere'nin Yugoslavya'ya ilişkin iddiasına dayanmaktadır. Buna göre, Arnavutluk karasularına döşenen mayınlar Arnavutluk'un rızası dahilinde Yugoslavya tarafından döşenmişti. Bu durum Yugoslavya'nın hak ve yükümlülüklerini davanın bir parçası haline getirmekteydi. Divan kendisini mayınların kim tarafından döşendiğinden bağımsız olarak Arnavutluk'un mayınların varlığından haberdar olduğu verisi ile sınırlandırarak, Yugoslavya'ya ilişkin iddiayı ele almaktan kaçınmıştır.⁵² Bu nedenle bu bölümde *Parasal Altın* davasından sonraki davalar değerlendirilecektir. Divan'ın müdahillik taleplerini değerlendirdiği kimi davalarda *Parasal Altın* davasına atıf yapılmış olsa da,⁵³ bu bölümde biz özellikle *Parasal Altın* davasındakine benzer biçimde üçüncü devletlerin haklarının ve sorumluluklarının kararın esas konusu olduğuna ilişkin iddiaları içeren davalara odaklanacağız.

A. *Nikaragua'da ve Nikaragua'ya Karşı Askeri ve Benzeri Faaliyetler Davası*

Parasal Altın davasından sonra Divan'ın konuyu yeniden değerlendirdiği ilk dava *Nikaragua'da ve Nikaragua'ya Karşı Askeri ve Benzeri Faaliyetler* davası⁵⁴ olmuştur. Davaya konu olan olayda Nikaragua, ABD'nin Nikaragua'daki hükümet karşıtı gruplara maddi destek sağladığını, silah ve eğitim verdiğini ve bu grupların Nikaragua'da saldırılar düzenlediğini; ayrıca Nikaragua'nın limanlarını mayınladığını ve ticaret gemilerini hedef aldığını iddia etmiştir. Nikaragua'ya göre ABD'nin doğrudan ve dolaylı olarak giriştiği bu eylemler kuvvet kullanma yasağına ve içişlerine karışma yasağına

⁵⁰ ICJ, *Corfu Channel*, I.C.J. Reports 1949.

⁵¹ MOLLENGARDEN ZAMIR, s. 45.

⁵² ICJ, *Corfu Channel*, I.C.J. Reports 1949, s. 17.

⁵³ Örneğin ICJ, *Land, Island and Maritime Frontier Dispute*, I.C.J. Reports 1990, par. 56.

⁵⁴ ICJ, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua*, I.C.J. Reports 1984.

aykırıdır.⁵⁵ Davanın konumuzla ilgili kısmı ise komşu devletler Honduras, El Salvador ve Kosta Rika'nın davanın tarafı olmamaları ve haklarının karardan doğrudan etkileneceğine ilişkin ABD'nin iddialarıdır.⁵⁶ Bu iddiaları reddeden Divan'a göre;

“[...] etkilenebileceklerini düşünen diğer devletler ayrı bir dava açmakta ya da müdahale usulünü kullanmakta serbesttirler. Ne Statü'de ne uluslararası mahkemelerin uygulamalarında, Birleşik Devletler tarafından savunulan türden bir 'vazgeçilmez taraflar' kuralının izine rastlanmamaktadır; böyle bir kural ancak üçüncü bir devleti davaya taraf yapma yetkisine paralel olarak düşünülebilir, ki Divan'ın böyle bir yetkisi bulunmamaktadır. Parasal Altın davasının koşulları, Divan'ın yargı yetkisini kullanmayı reddetme yetkisinin muhtemel sınırını temsil etmektedir ve atıfta bulunulan devletlerden hiçbiri, bu davada Arnavutluk ile aynı konumda kabul edilemeyeceğinden yargılamaların sürdürülmesi için gerçekten vazgeçilmez değildir.”⁵⁷

Görüldüğü üzere Divan, üçüncü devletleri ilgilendiren her durumda davayı reddetmemektedir. *Nikaragua* davasındaki kıstas, davadan etkileneceklerini düşünen devletlerin davaya müdahillik talebi iletme haklarını kullanmamaları olmuştur. Nitekim, üçüncü devletlerin menfaatleri, UAD Statüsü'nün müdahillikle ilgili 62. ve 63. maddeleri ile kararların yalnızca taraflar açısından bağlayıcılığı konusundaki 59. maddesi ile yeterince korunmuş kabul edilmektedir.⁵⁸ Yani Divan bu davadaki üçüncü devletlerin uyumsuzluk ile ilişkilerini, Arnavutluk'un *Parasal Altın* davasındaki konumundan farklı bir şekilde ele almış ve üstü kapalı olarak bu davada anılan üç devletin hukuki menfaatlerinin davanın temel konusunu teşkil etmediği çıkarımında bulunmuştur. Hal böyle olunca da ilkenin uygulanması bakımından üçüncü devletlerin hak ve menfaatlerinin davanın sonucundan etkilenmesi ile davanın doğrudan konusunu oluşturması arasında bir kademelendirme yapıldığı söylenebilir. Her iki durum da müdahillik talebi için uygun olmakla birlikte,

⁵⁵ ICJ, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua*, I.C.J. Reports 1984, par. 85.

⁵⁶ ICJ, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua*, I.C.J. Reports 1984, par. 87.

⁵⁷ ICJ, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua*, I.C.J. Reports 1984, par. 88.

⁵⁸ CRAWFORD James, “Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua Case (Nicaragua v United States of America)”, **The Max Planck Encyclopedia of International Law**, <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e170?rskey=Z4X14j&result=1&prd=OPIL>, (Erişim Tarihi: 09 Eylül 2024), par. 20.

yalnızca ikincisi davanın yetkisizlik nedeniyle reddedilmesine imkân tanımaktadır. Öte taraftan Divan, hangi koşullarda üçüncü devletlerin hukuki menfaatlerinin davanın reddi için uygun olacağı ve ‘vazgeçilmez taraf’ olabileceklerine ilişkin bir kıstas getirmemiş; bu hususlardaki soru işaretlerini gidermeyi sonraki davalara bırakmıştır.⁵⁹

B. Nauru’daki Belli Fosfat Alanları Davası

Konunun tekrar Divan’ın önüne gelmesi, *Nauru’daki Belli Fosfat Alanları* davasında⁶⁰ olmuştur. *Nikaragua* davasından 5 sene sonra Nauru tarafından Divan’ın önüne getirilen uyuşmazlıkta, Avustralya’nın, Birleşik Krallık ve Yeni Zelanda ile hareket ederek, Nauru’nun kaynaklarını sömürdüğü ve bunun sonunda oluşan çevresel zararlar için yeterli tazminat veya onarım sağlamadığı; ayrıca fosfat arazilerinin ıslah edilmesi konusundaki yükümlülüklerini yerine getirmediği gerekçesiyle uluslararası hukuku ihlal ettiği iddia edilmiştir.

Davaya konu olan olayda zengin fosfat yataklarına sahip bir ada olan Nauru’nun 20. yüzyılın başlarından itibaren fosfat yatakları, Birleşik Krallık, Avustralya ve Yeni Zelanda tarafından işletilmiştir. Bu üç devlet, Nauru’yu önce Milletler Cemiyeti döneminde manda altında ve daha sonra ise Birleşmiş Milletler döneminde vesayet altında yönettiği süreçte fosfat madenciliği faaliyetlerinden büyük ekonomik kazançlar elde etmiştir.⁶¹ Ne var ki bu süreçte Nauru’nun büyük bir kısmı çevresel olarak tahrip olmuş ve adanın doğal yapısı bozulmuştur. Nauru, 1968’de bağımsızlığını kazanarak fosfat işletmelerini devralmış; ancak önceki yönetim döneminde yapılan çevresel tahribat ve ekonomik zararlar büyük bir sorun olarak kalmıştır.⁶²

Divan, *Nikaragua* davasındaki gibi, uyuşmazlığın karara bağlanmasının üçüncü bir devlet için belli sonuçlarının olduğu durumlarda bile, eğer üçüncü devletin hukuki menfaati yargılamanın esasını oluşturuyorsa, parasal altın ilkesinin uygulanmayacağını teyit etmektedir.⁶³ Divan’a göre;

⁵⁹ MOLLENGARDEN ZAMIR, s. 50.

⁶⁰ ICJ, *Certain Phosphate Lands in Nauru*, I.C.J. Reports 1992.

⁶¹ ICJ, *Certain Phosphate Lands in Nauru*, Application instituting proceedings, 19 May 1989, pars. 6, 10

⁶² ICJ, *Certain Phosphate Lands in Nauru*, Application instituting proceedings, 19 May 1989, pars. 14-15.

⁶³ ICJ, *Certain Phosphate Lands in Nauru*, I.C.J. Reports 1992, par. 55.

“Mevcut davada, Divan’ın Nauru tarafından Avustralya’ya atfedilen sorumluluğun varlığına veya içeriğine ilişkin olarak yapacağı bir tespit, ilgili diğer iki devletin hukuki durumu üzerinde etkileri olabilir, ancak[...] kararının temeli olarak bu hukuki duruma ilişkin bir tespit gerekmemektedir. (...) üçüncü devletin etkilenmesi muhtemel hukuki menfaatlerinin kararın konusunu oluşturmaması koşuluyla, üçüncü bir devletin davadaki karardan etkilenebilecek hukuki nitelikte bir menfaatinin bulunduğu bir davada kendisine sunulan talepler hakkında karar vermekten alıkonulmaz.”⁶⁴

Böylelikle, karardan etkilenecek devletlerin varlığı, UAD’nin yargı yetkisinin kullanılmasını engellemeyecektir. Divan’a göre *Parasal Altın* davasının düğüm noktası, Arnavutluk’un İtalya’ya karşı uluslararası yükümlülüklerini ihlal edip etmediğinin bir *ön koşul* olarak belirlenmesiyle eldeki davada Avustralya’nın sorumluluğunun tespiti için Yeni Zelanda ve Birleşik Krallık’ın sorumluluğunun tespit edilmesine gerek yoktur.⁶⁵

Divan bu davada, *Nikaragua* davasında açıkta bıraktığı bazı hususları cevaplamış gözükmektedir. *Parasal altın* ilkesinin uygulanabilmesi için, üçüncü devletin sorumluluğunun tespiti bir *ön koşul* teşkil etmelidir.⁶⁶ Divan buna dayanarak Avustralya’nın, Yeni Zelanda ve Birleşik Krallık’ın sorumluluğunun öncelikli değil eş zamanlı biçimde değerlendirilmesi gerekeceği

⁶⁴ ICJ, *Certain Phosphate Lands in Nauru*, I.C.J. Reports 1992, par. 55.

⁶⁵ ICJ, *Certain Phosphate Lands in Nauru*, I.C.J. Reports 1992, par. 55. Karara muhalefet şerhi koyan dönemin Divan Başkanı Yargıç Jennings’e göre üç devletin Nauru’nun idaresini yürüten ortak otoriteyi oluşturması nedeniyle, Yeni Zelanda ve Birleşik Krallık’ın bu konudaki hukuki menfaatleri, kararın konusunu oluşturacak şekilde Avustralya’nın menfaatleriyle iç içe geçmiştir. Dolayısıyla Avustralya’nın kısmen veya tamamen sorumluluğunun değerlendirilmesi diğer devletleri de etkileyecektir. Bu durum da Divan’ın yargı yetkisinin rızaya dayalı olması ilkesine aykırılık teşkil eder. (ICJ, *Certain Phosphate Lands in Nauru*, I.C.J. Reports 1992, ss. 301-302.) Yargıç Ago da muhalefet şerhinde benzer şekilde, Nauru üzerindeki vesaletin tam bir hukuki eşitlik temelinde üç güce ortaklaşa verildiğini ve Divan’ın davada taraf olmayan diğer iki devletin (Birleşik Krallık ve Yeni Zelanda) yükümlülüklerini belirlemeden Avustralya’nın yükümlülüklerini belirleyemeyeceğini ifade etmiştir. (ICJ, *Certain Phosphate Lands in Nauru*, I.C.J. Reports 1992, ss. 327-328). Yargıç Schwebel ise muhalefet şerhinde yine, UAD’nin Avustralya’nın sorumluluğuna ilişkin bir kararın, Divan önünde olmayan Yeni Zelanda ve İngiltere’nin sorumluluğuna ilişkin bir kararla eşdeğer görüneceğini belirtmiştir. (ICJ, *Certain Phosphate Lands in Nauru*, I.C.J. Reports 1992, s. 342).

⁶⁶ “Arnavutluk’un sorumluluğunun belirlenmesi, İtalya’nın talepleri hakkında bir karar alınabilmesi için bir ön koşuldur. Mevcut davada, Yeni Zelanda veya Birleşik Krallık’ın sorumluluğunun belirlenmesi, Nauru’nun talebinin tek konusu olan Avustralya’nın sorumluluğunun belirlenmesi için bir ön koşul değildir.” ICJ, *Certain Phosphate Lands in Nauru*, I.C.J. Reports 1992, par. 55.

için *parasal altın* ilkesinin uygulanması gerektiği argümanını da reddetmiştir. Kararın etkisi kaçınılmaz olarak sadece taraflar üzerinde olan etkiyi aşabilir.⁶⁷ Ancak buradan çıkan sonuç uyarınca Divan, davalı devletin sorumluluğunu, diğer uyuşmazlık tarafı devlet(ler)in sorumluluğundan ayrı biçimde değerlendirebilecek konumda ise, *parasal altın* ilkesini uygulamayacak ve davaya devam edebilecektir. Divan bu kararlar, ilkenin uygulanmasına ilişkin bir kriter olarak üçüncü devletin sorumluluğunun değerlendirilmesini bir *ön koşul* olarak eklemiştir.⁶⁸

C. Doğu Timor Davası

UAD'nin *Parasal Altın* davasından sonra ilk defa yargı yetkisini kullanmayı reddettiği dava *Doğu Timor* davasıdır.⁶⁹ Dava, Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin 384 sayılı ve 22 Aralık 1975 tarihli kararı ile⁷⁰ Doğu Timor'un kendi kaderini tayin sürecinde idari makam olarak tayin edilen Portekiz tarafında Avustralya'ya karşı açılmıştır. Uyuşmazlık, Avustralya ile Endonezya arasında 1989'da yapılan '*Timur Boşluğu*'na ilişkin anlaşma ile Avustralya'nın, Doğu Timor halkının kendi kaderini tayin hakkını ve Doğu Timor kıyılarına bitişik deniz alanlarındaki doğal kaynaklara erişim ve bu kaynaklar üzerindeki doğal egemenlik hakkını ihlal ettiği iddiasına dayanmaktadır. Portekiz'e göre Endonezya'nın Doğu Timor üzerinde bir hakkı ve onu ilgilendiren bir konuda anlaşma yapma yetkisi bulunmadığından, Avustralya'nın böyle bir anlaşma ilişkisine girmesi Doğu Timor'un haklarını ihlal etmektedir.⁷¹ Avustralya ise, Endonezya ile imzaladığı anlaşmayı ilgilendiren bu yargılamanın Endonezya'nın haklarını ilgilendirmesi nedeniyle *parasal altın* ilkesi kapsamında Divan'ın yargı yetkisini kullanmasına itiraz etmiştir.⁷²

UAD bu davada Portekiz'in talebinin esasını incelemeyi reddetmiştir. Çünkü böyle bir inceleme kaçınılmaz olarak üçüncü devlet olan Endonez-

⁶⁷ BRANT, par. 26. Taraflar daha sonra uzlaştıkları için davanın esasına geçilmemiştir. ICJ, *Certain Phosphate Lands in Nauru (Nauru v. Australia)*, Order, 13 September 1993, I.C.J. Reports 1993.

⁶⁸ Bu koşul "zamansal kriter" olarak ifade edilmektedir.

⁶⁹ ICJ, *East Timor*, I.C.J. Reports 1995.

⁷⁰ United Nations Security Council, Resolution on the East Timor question, S/RES/384, 22.12.1975.

⁷¹ ICJ, *East Timor*, I.C.J. Reports 1995, par. 19.

⁷² ICJ, *East Timor*, I.C.J. Reports 1995, par.24.

ya'nın hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesini gerektirecektir ve bu devletin Divan'ın yargı yetkisini kabul etmeye rızası yoktur. Divan'a göre;

“[...] Avustralya için mevcut davadaki temel soru, 1989 yılında Doğu Timor adına kıta sahanlığı ile ilgili bir andlaşma yapma yetkisinin Portekiz'de mi yoksa Endonezya'da mı olduğudur.⁷³ (...) Avustralya'nın davranışı, Endonezya'nın neden 1989 Anlaşmasını hukuken akdedemezken Portekiz'in bunu yapabileceği sorusuna girilmeden değerlendirilemez; Divan'ın kararının temel konusu, Endonezya'nın Doğu Timor'a girdiği ve orada kaldığı koşullar göz önüne alındığında, Doğu Timor adına kıta sahanlığı kaynaklarıyla ilgili anlaşmalar yapma yetkisine sahip olup olamayacağının belirlenmesi olacaktır. Divan, Endonezya'nın rızası olmadan böyle bir tespit bulunamaz.”⁷⁴

Bu nedenle Divan, kararının başka bir devletin davranışının hukuka uygunluğunun değerlendirilmesi anlamına geleceği durumlarda böyle bir değerlendirmeyi yapamayacağı sonucuna varmıştır.⁷⁵ Portekiz, Avustralya'nın halkların kendi kaderini tayin hakkını ihlal ettiği, bu hakkın *erga omnes* nitelikte olduğu ve bu nedenle başka bir devletin hukuka aykırı davranıp davranmadığına bakılmaksızın, bu haklara saygı gösterilmesini talep edebileceğini iddia etmiştir. Buna karşılık Divan, bir normun *erga omnes* niteliği ile yargı yetkisine rıza gösterme kuralının birbirinden farklı olduğunu ve davadaki yükümlülüklerin niteliği ne olursa olsun üçüncü bir devletin rızasının yokluğunda Divan'ın onun davranışının hukuka uygunluğunu denetleyecek bir karar veremeyeceğini ifade etmiştir.⁷⁶ Dolayısıyla aslında ihlal iddiası uluslararası hukukun en temel kurallarına ilişkin bile olsa, eğer üçüncü devletin davranışlarının değerlendirilmesi davanın temelini oluşturursa, *parasal altın* ilkesi yetkinin kullanılmasına engel teşkil edecektir.

Davada ayrı görüş bildiren Yargıç Shahabuddeen, *Parasal Altın* davası ile ilgili yaptığı şu karşılaştırmada, Endonezya'nın konumunu, kararın kendisinden daha net biçimde ortaya koymaktadır:

⁷³ ICJ, *East Timor*, I.C.J. Reports 1995, par. 27.

⁷⁴ ICJ, *East Timor*, I.C.J. Reports 1995, par. 28.

⁷⁵ ICJ, *East Timor*, I.C.J. Reports 1995, par. 35.

⁷⁶ ICJ, *East Timor*, I.C.J. Reports 1995, par. 29.

“Bu teorik bir menfaat meselesi değildir; Endonezya, *Parasal Altın* davasında talep edilen kararın Arnavutluk’u o davada söz konusu olan mülk üzerindeki hakkından mahrum bırakması gibi, olası mali faydalar da dahil olmak üzere, anlaşma uyarınca hak sahibi olduğu somut faydalardan mahrum kalacaktır.”⁷⁷

Bu halde Divan davanın temel konusunu oluşturan üçüncü devletin hak ve menfaatlerini veya sorumluluğunu *ön koşul* olarak⁷⁸ değerlendirirken, o devletin rızasının bulunmasının yanında, potansiyel olarak mahrum kalabileceği faydaları da gözetecektir. Böylece Divan ilkenin uygulanmasına, Nuru’daki *ön koşul* kriterine ilaveten, üçüncü devlet açısından kararın hukuki sonuçları/etkileri kriterini de eklemiştir.⁷⁹

D. Kongo Topraklarında Silahlı Faaliyetler Davası

2005’te karara bağlanan *Kongo Topraklarında Silahlı Faaliyetler*⁸⁰ davasında *parasal altın* ilkesi bir kez daha gündeme getirilmiştir. Demokratik Kongo Cumhuriyeti, kendi topraklarında Uganda’nın askeri müdahale, işgal ve isyancı gruplara destek sağlamaktan sorumlu olduğu iddiasıyla UAD’ye başvurmuştur. Olaylar, Laurent-Désiré Kabila’nın 1997’de Zaire’deki Mobutu rejimini devirmesiyle başlamış; Kabila, Uganda ve Ruanda’nın desteğiyle başa geçmiş, ancak kısa süre sonra bu iki ülkenin etkisini azaltmaya çalışmıştır. Kongo’ya göre, 1998’de Kabila’ya karşı düzenlenen başarısız darbe girişiminin ardından Uganda Kongo’ya akeri müdahalede bulunmuş;⁸¹ Uganda, Ruanda ile birlikte, Kongo’daki isyancı grupları desteklemiş ve bu gruplara eğitim, ekipman ve lojistik yardım sağlamıştır.⁸² Uganda ise, meşru müdafaa amacıyla müdahale ettiğini iddia etmiştir. Uganda’ya göre, Kongo ve Sudan, Uganda’ya karşı saldırı hazırlığındadır ve bu sebeple Uganda, sınır güvenliğini sağlamak amacıyla Kongo’daki stratejik noktaları ele geçirmiştir.⁸³ Ruanda ve Uganda, 1999 ve 2000 yıllarında Kongo’nun Kisan-gani şehrinde askeri çatışmalara girmiştir. Uganda, davada *Parasal Altın*

⁷⁷ ICJ, *East Timor*, I.C.J. Reports 1995, Separate Opinion of Judge Shahabuddeen, s. 124.

⁷⁸ ICJ, *East Timor*, I.C.J. Reports 1995, par. 33.

⁷⁹ TRIVEDI, s. 389.

⁸⁰ ICJ, *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda)*, Judgment, 19 December 2005, I.C.J. Reports 2005.

⁸¹ ICJ, *Armed Activities on the Territory of the Congo*, I.C.J. Reports 2005, par. 29-30.

⁸² ICJ, *Armed Activities on the Territory of the Congo*, I.C.J. Reports 2005, par. 32.

⁸³ ICJ, *Armed Activities on the Territory of the Congo*, I.C.J. Reports 2005, par. 39.

kararına atıfta bulunarak, Kisangani'deki çatışmalara ilişkin olarak karar verilirken, Ruanda'nın hukuki menfaatlerinin kararın esas konusu olacağını savunmuştur. Uganda'ya göre, Ruanda'nın sorumluluğu belirlenmeden, Uganda'nın Kisangani'deki çatışmalardan sorumluluğu değerlendirilemez.⁸⁴ Divan, Kisangani'deki olayların değerlendirilmesinde Ruanda'nın menfaatlerinin kararın esas konusu olmadığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Uganda tarafından gerçekleştirildiği iddia edilen bazı uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk ihlallerinin Uganda ile Ruanda arasındaki çatışmalar sırasında meydana gelmiş olması bu tespiti etkilemez. Dolayısıyla, Mahkeme'nin Uganda'nın davranışının bu uluslararası hukuk kurallarını ihlal edip etmediğini belirleyebilmesi için Ruanda'nın bu davaya taraf olması gerekli değildir.”⁸⁵

Burada da Divan'ın, devletlerin sorumluluklarını birbirinden ayırt edebilecek pozisyonda olduğu noktada ilkeyi uygulamayı gerekli bulmadığı görüşünü teyit ettiği görülmektedir.

E. Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin Uygulanması Davası

Parasal altın ilkesinin değerlendirildiği başka bir dava da *Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin Uygulanması*⁸⁶ davasıdır. Davaya konu olan olayda, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin dağılma sürecinde Hırvatistan'ın 25 Haziran 1991'deki bağımsızlık ilanını müteakiben Hırvat güçleri ile Sırp azınlıklar arasında silahlı çatışmalar patlak vermiştir. Çatışmalar sırasında birçok sivil hayatını kaybetmiş ve yerinden edilmiştir.⁸⁷

1999 yılında Hırvatistan, Sırbistan'a karşı UAD'ye Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin⁸⁸ (Soykırım Sözleşmesi) ihlal edildiği iddiasıyla dava açmıştır. Hırvatistan, Sırbistan'ın 1991-1995

⁸⁴ ICJ, *Armed Activities on the Territory of the Congo*, I.C.J. Reports 2005, par. 198.

⁸⁵ ICJ, *Armed Activities on the Territory of the Congo*, I.C.J. Reports 2005, par. 204.

⁸⁶ ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia)*, Judgment, 3 February 2015, I.C.J. Reports 2015.

⁸⁷ ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, I.C.J. Reports 2015, pars. 60-73.

⁸⁸ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (adopted 9 December 1948, entered into force 12 January 1951) 78 UNTS 277.

yılları arasında Hırvat nüfusuna karşı soykırım suçu işlediğini ileri sürmüştü; buna karşılık Sırbistan da 2010 yılında karşı dava açarak, Hırvatistan'ı 1995 yılındaki "Fırtına Operasyonu" sırasında Krajina Sırplarına karşı soykırım yapmakla suçlamıştır.⁸⁹ Sırbistan, Divan'ın Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin kuruluş tarihi olan 27 Nisan 1992'den önceki olaylar hakkında yargı yetkisine sahip olmadığını öne sürmüştü ve bu iddiasını *Parasal Altın* kararına dayandırmıştır.⁹⁰ Divan, Sırbistan'ın bu karara dayanan itirazını reddetmiştir. Divan'a göre *Parasal Altın* davasındaki durum bu davada söz konusu değildir. Divan, artık var olmayan bir devlet olan Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin haklarının vereceği karardan etkilenmeyeceğini vurgularken *Parasal Altın* davasından farklı olarak, üçüncü bir devletin menfaatlerinin bu davanın "temel konusu" olmadığını belirterek 27 Nisan 1992 öncesi olaylar hakkında da yargı yetkisine sahip olduğuna karar vermiştir. UAD kararına göre, bu ilke artık var olmayan bir devlet için geçerli değildir, çünkü "böyle bir devlet artık herhangi bir hakka sahip değildir ve Divan'ın yargı yetkisine rıza gösterme veya göstermeme yeteneğine sahip değildir."⁹¹ İlkenin kişi yönünden uygulanması bakımından Divan'ın bu yaklaşımına göre, *parasal altın* ilkesinin işlenmesi için üçüncü devletin belirli koşullara sahip olması gereklidir. Buna göre üçüncü devlet halen haklara sahip olmalıdır. Bununla birlikte, Divan'ın yargı yetkisini kabul etme kapasitesi bulunmalıdır.⁹² Yani, üçüncü devletin mevcut ve Divan'ın yetkisine rıza gösterebilecek bir durumda olması gerekir ki bu ilke uygulanabilsin. Divan'ın *parasal altın* ilkesiyle ilgili değerlendirmesi, bir devletin varlığı sona erdiğinde o devletin artık yargı sürecinde taraf olamayacağını ve ancak mevcut bir üçüncü devletin haklarının korunması için bu ilkenin devreye girebileceğini ortaya koymaktadır.

F. 3 Ekim 1899 tarihli Hakem Kararı Davası

Parasal altın ilkesinin Divan'ın önüne geldiği yakın tarihli bir dava da 3 Ekim 1899 tarihli *Hakem Kararı* davasıdır. Davaya konu olan uyuşmazlığın kökenleri 19. yüzyıla dayanmaktadır. 1890'larda, ABD'nin teşvikiyle Birle-

⁸⁹ ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, I.C.J. Reports 2015, par. 51.

⁹⁰ ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, I.C.J. Reports 2015, par. 91.

⁹¹ ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, I.C.J. Reports 2015, par. 116.

⁹² POMSON, s.104.

şik Krallık ve Venezuela, toprak iddialarını tahkime sunmayı kabul etmiştir.⁹³ 2 Şubat 1897'de Washington Anlaşması imzalanmış ve bu anlaşma uyarınca kurulan hakemlik mahkemesi 3 Ekim 1899'da kararını vermiştir. Ancak 14 Şubat 1962'de Venezuela, BM Genel Sekreteri'ne bir mektup göndererek 1899'da verilen hakem kararını tanımadığını bildirmiş ve kararın Venezuela'nın arkasından yapılan siyasi bir anlaşmanın sonucu olduğunu iddia etmiştir.⁹⁴ Bunun üzerine Birleşik Krallık ve Venezuela arasında müzakereler başlamış ve sonuçta 17 Şubat 1966'da Cenevre Anlaşması imzalanmıştır.⁹⁵ Anlaşma, uyuşmazlığın çözümü için bir Karma Komisyon kurulmasını ve belirli bir süre içinde çözüm bulunamazsa tarafların BM Şartı'nın 33. maddesindeki barışçıl çözüm yollarından birini seçmesini öngörmektedir. Anlaşma'ya göre eğer taraflar bir çözüm yolu seçemezlerse, üzerinde anlaşacakları bir uluslararası organın bu seçimi yapacaktır. Bu da gerçekleşmezse uyuşmazlığın hangi yolla çözüleceğine BM Genel Sekreteri'nin karar vermesi kabul edilmiştir.⁹⁶ Nihayetinde konu BM Genel Sekreterine intikal etmiş ve Genel Sekreter, her iki tarafa da gönderdiği 30 Ocak 2018 tarihli mektupla, uyuşmazlığın çözümü için UAD'yi seçtiğini bildirmiştir.⁹⁷ Buna dayanarak Guyana, 18 Mart 2018'de 3 Ekim 1899 tarihli Hakem Kararı'nın hukuki etkisinin değerlendirilmesi talebiyle UAD'ye başvuruda bulunmuştur.

Venezuela, ön itirazlarından biri olarak *parasal altın* ilkesi gereğince, İngiltere'nin davada bulunmayan vazgeçilmez bir üçüncü taraf olduğunu ve Divan'ın Birleşik Krallık'ın yokluğunda 1899 tarihli Hakem Kararı'nın geçerliliği konusunda karar veremeyeceğini iddia etmiştir. Venezuela, Birleşik Krallık'ın davranışının hukukiliği değerlendirmenin, davanın ön koşulu olacağını savunmuştur. Zira Venezuela'ya göre 1899 tarihli Hakemlik Kararı'nın geçersizliği iddiasının temelinde Birleşik Krallık'ın hileli davranışları bulunmaktadır. Ayrıca, Birleşik Krallık'ın Washington Anlaşması'nın, 1899 tarihli Hakemlik Kararı'nın ve 1966 Cenevre Anlaşması'nın tarafı olduğunu belirterek, Birleşik Krallık'ın taahhütlerinin ve sorumluluklarının incelenmesinin gerektiğini öne sür-

⁹³ ICJ, *Arbitral Award of 3 October 1899 (Guyana V. Venezuela)* Preliminary Objection, Judgment, 6 April 2023, I.C.J. Reports 2023, par. 33.

⁹⁴ ICJ, *Arbitral Award of 3 October 1899*, I.C.J. Reports 2023, pars. 33-34.

⁹⁵ ICJ, *Arbitral Award of 3 October 1899*, I.C.J. Reports 2023, pars. 39-40.

⁹⁶ ICJ, *Arbitral Award of 3 October 1899*, I.C.J. Reports 2023, par. 42. 26 Mayıs 1966' da bağımsızlığını kazandıktan sonra Guyana Anlaşma'ya taraf olmuştur. Bkz. par. 41.

⁹⁷ ICJ, *Arbitral Award of 3 October 1899*, I.C.J. Reports 2023, par. 51.

müştür.⁹⁸ Guyana ise, Birleşik Krallık'ın davanın konusu olan toprak üzerinde herhangi bir mevcut hukuki menfaati veya iddiası olmadığını, çünkü 1966'da Guyana'ya bağımsızlık verirken tüm toprak iddialarından vazgeçtiğini savunmuştur. Ek olarak Birleşik Krallık'ın Cenevre Anlaşması'nı müzakere edip taraf olmakla, bu davada Divan'ın yargı yetkisini kullanmasına da rıza gösterdiğini iddia etmiştir.⁹⁹ Guyana'ya göre, Birleşik Krallık'ın rızasının varlığı, Venezuela'nın *parasal altın* ilkesine dayanan itirazını geçersiz kılmaktadır.¹⁰⁰

Divan, iki tarafın argümanlarını inceledikten sonra, 1966 Cenevre Anlaşması'nın ilgili hükümlerini yorumlamış ve Birleşik Krallık'ın anlaşmaya taraf olarak, uyuşmazlığın Guyana ve Venezuela arasında, kendisinin katılımı olmaksızın çözülebileceğini kabul ettiği sonucuna varmıştır. Divan'a göre, Anlaşma'nın imzalandığı sırada İngiltere "böyle bir çözümün ihtilaflı tahkim sırasında Birleşik Krallık yetkilileri tarafından gerçekleştirilen hukuka aykırılıklara ilişkin Venezuela'nın bazı iddialarının incelenmesini içerebileceğinin farkında"dır.¹⁰¹ Böylece Divan, "Cenevre Anlaşması'na taraf olması nedeniyle Birleşik Krallık'ın Guyana ve Venezuela arasındaki ihtilaflı [UAD] tarafından çözülebileceğini ve bu usulde hiçbir rolü olmayacağını kabul ettiği" kanaatine varmıştır.¹⁰² Sonuç olarak da, *parasal altın* ilkesinin bu davada geçerli olmadığına karar vermiştir.¹⁰³ Divan burada 1966 Cenevre Anlaşması'nda uyuşmazlıkların çözümüne yönelik hükmü geniş yorumlayarak, Birleşik Krallık'ın uyuşmazlığın UAD nezdinde çözümüne rıza gösterdiği sonucuna varmıştır.

Karara sunduğu beyanında *ad hoc* Yargıç Wolfrum, bu davadaki ayırt edici unsurun Cenevre Anlaşması'nın varlığında yattığını açıklamıştır. Birleşik Krallık, 1966 Cenevre Anlaşması'na katılarak, Guyana ve Venezuela arasındaki uyuşmazlığın kendi katılımı olmadan çözülmesinin, kendisiyle ilgili eylem ve ihmallerin tartışılmasını gerektirebileceğini kabul etmiştir. Bu şekilde yorumlandığında, Yargıç Wolfrum'a göre, 1966 Cenevre Anlaşması Birleşik Krallık'ın davadaki menfaatlerini göz ardı edebilecek nitelikte bir *lex specialis* oluşturmaktadır.¹⁰⁴

⁹⁸ ICJ, *Arbitral Award of 3 October 1899*, I.C.J. Reports 2023, pars. 75-76.

⁹⁹ ICJ, *Arbitral Award of 3 October 1899*, I.C.J. Reports 2023, pars. 81 ve 83.

¹⁰⁰ ICJ, *Arbitral Award of 3 October 1899*, I.C.J. Reports 2023, par. 84.

¹⁰¹ ICJ, *Arbitral Award of 3 October 1899*, I.C.J. Reports 2023, par. 97.

¹⁰² ICJ, *Arbitral Award of 3 October 1899*, I.C.J. Reports 2023, par. 107.

¹⁰³ ICJ, *Arbitral Award of 3 October 1899*, I.C.J. Reports 2023, par. 107.

¹⁰⁴ ICJ, *Arbitral Award of 3 October 1899 (Guyana v. Venezuela)*, Preliminary Objection, Judgment, Declaration of Judge ad hoc Wolfrum, 6 April 2023, I.C.J. Reports 2023, s. 301 par.4.

Divan bu kararında, önceki kararlarından farklı bir durumla karşılaşmıştır. Eğer bir anlaşma, taraflar arasındaki uyuşmazlık için çözüm yolu öngörüyorsa, bu yol uygulandığında karardan doğrudan etkilenecek anlaşma tarafı üçüncü devletlerin varlığı, *parasal altın* ilkesinin uygulanmasını gerektirmeyecektir. Burada aslında önceki davalardan ayrılan temel nokta üçüncü devletin, kendi sorumluluğunun değerlendirilmesine dava tarafı devletlerle yaptığı ve Divan'ın yetkisine dayanak teşkil eden anlaşma ile rıza gösterdiği varsayımdır. Divan, üçüncü devletin kendi eylemlerinin hukukiliğinin değerlendirilebileceğini bildiği halde bu yolu kabul etmiş olmasından hareketle, *parasal altın* ilkesini uygulamama kararı vermiştir.¹⁰⁵ Böylece ilkenin kapsamını daraltarak rızayı geniş yorumlayan bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Bu yorumla Divan, çok taraflı bir andlaşmadan kaynaklanan uyuşmazlıkta, andlaşmanın tarafı olup UAD'a yetki veren hükme çekince de koymamış üçüncü devletler bakımından *parasal altın* ilkesini uygulamama olasılığına kapı aralamıştır. Bu olasılık, *Nikaragua v. Almanya* davasında İsrail'in Soykırım Sözleşmesi'nde UAD'a yetki veren klozu kabul ettiği gözönüne alındığında davanın devamı için önemlidir.¹⁰⁶

III. PARASAL ALTIN İLKESİNİN NIKARAGUA V. ALMANYA DAVASINDA UYGULANABİLİRLİĞİ

Parasal Altın davasından beri geçen 70 senelik süreçte UAD, *parasal altın* ilkesini çeşitli davalarla ele alarak içtihadını geliştirmiştir. İlkenin uygulanabilmesi için üçüncü devletin hak ve menfaatleri veya sorumluluğu davanın *esas konusunu* oluşturmalı, üçüncü devletin sorumluluğunun değerlendirildi-

¹⁰⁵ Karara koyduğu Kısmi Ayrı Görüş ve Kısmi Muhalefet Şerhi'nde ad hoc Yargıç Couvreur bu yorumu eleştirmiştir. Yargıç'a göre üçüncü bir tarafı ilgilendiren toprak uyuşmazlığını çözmek için öngörülen genel nitelikli bir uyuşmazlık çözüm yoluna rıza göstermekle, yarım asır sonra kendi hukuka aykırı eylemleriniz hakkında detaylandırılmamış bir konuda Divan'ın karar vermesine rıza göstermek arasında büyük bir mantıksal boşluk vardır. Bu boşluk, basit varsayımlar veya zımni kabullerle doldurulamayacak kadar geniştir. ICJ, *Arbitral Award of 3 October 1899 (Guyana v. Venezuela)*, Preliminary Objection, Judgment, Partially Separate And Partially Dissenting Opinion of Judge ad hoc Couvreur, 6 April 2023, I.C.J. Reports 2023, s. 319 par.36.

¹⁰⁶ Bu yorum *Nikaragua v. Almanya* davasının geçici tedbirler kararına koyduğu muhalefet şerhinde ad hoc Yargıç Khasawneh tarafından da benimsenmiştir. ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Request for the Indication of Provisional Measures, Order, Dissenting Opinion of Judge Ad Hoc Al-Khasawneh, par. 15. Benzer bir yaklaşım için bkz. ROB Paulina / ABKEN Fiona, "A Complex Relationship: The Interplay Between the Monetary Gold Principle and the Genocide Convention in Nicaragua v. Germany" **Völkerrechtsblog**, <https://voelkerrechtsblog.org/de/a-complex-relationship/#>, (Erişim Tarihi: 24 Ekim 2024).

rilmesi, uyuşmazlığın çözümünde bir *ön koşul* teşkil etmeli ve davalı devletin sorumluluğu bu ön koşuldan ayrı ele alınamamalıdır. Ayrıca son olarak konuyu ele aldığı *3 Ekim 1899 tarihli Hakem Kararı* davasına göre de, dava tarafları arasında daha önce Divan'a yetki tanıyan bir andlaşma ile Divan'ın yetkisini kabul etmiş ancak davanın tarafı olmayan üçüncü devlet açısından artık *parasal altın* ilkesi uygunlanmayacaktır. İlkenin yeniden gündeme geldiği *Nikaragua v. Almanya* davası, Divan'ın konuyu değerlendirmesini gerektirerek *parasal altın* ilkesiyle ilgili içtihadını geliştirecek yeni bir fırsat yaratmıştır.¹⁰⁷

Nikaragua, Divan'a başvurusunda, Almanya'nın İsrail'e silah sağlayarak ve Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Çalışma Ajansı'na (UNRWA) sağladığı fonu askıya alarak, Soykırım Sözleşmesi, 1949 Cenevre Sözleşmeleri, 1977 Ek Protokoller ve diğer uluslararası insancıl hukuk kapsamındaki yükümlülüklerine ve bunların çiğnenemez ilkelere uymadığını ileri sürmüştür. Nikaragua'ya göre, Almanya sadece Soykırım Sözleşmesi ve insancıl hukuku ihlal etmekle kalmayıp, bu suçların işlenmesine iştirak etmiştir.¹⁰⁸ Ayrıca, Almanya Hükümeti 2023 yılında,

¹⁰⁷ Nikaragua'nın başvurusundan beri akademik çevrelerde davanın akıbeti ve devletlerin yükümlülükleri ekseninde çeşitli tartışmalar yapılmaktadır. Örneğin bkz. ZANGENEH Parisa, "The ICJ's Insufficient Engagement with Germany's Interpretation of the External Dimension of Common Article 1 in the Nicaragua v Germany Proceedings", **Opinio Juris**, <https://opiniojuris.org/2024/09/25/the-icjs-insufficient-engagement-with-germanys-interpretation-of-the-external-dimension-of-common-article-1-in-the-nicaragua-v-germany-proceedings/>, (Erişim Tarihi: 26 Eylül 2024); ANDRIAN Dylan Jesse, "Corroded Monetary Gold (Part II): A Nicaragua-Germany-Israel Boogaloo", **Opinio Juris**, <http://opiniojuris.org/2024/06/10/corroded-monetary-gold-a-nicaragua-germany-israel-boogaloo/>, (Erişim Tarihi: 19 Eylül 2024); BECKER Michael A, "Nicaragua Comes Up Empty", **Verfassungsblog**, <https://verfassungsblog.de/nicaragua-comes-up-empty/>, (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2024); QUIGLEY John B., "Nicaragua's Suit against Germany May Be Good as Gold (Part I)", **Völkerrechtsblog**, <https://voelkerrechtsblog.org/nicaraguas-suit-against-germany-may-be-good-as-gold-part-i/>, (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2024); QUIGLEY John B., "Nicaragua's Suit against Germany May Be Good as Gold (Part II)", **Völkerrechtsblog**, <https://voelkerrechtsblog.org/nicaraguas-suit-against-germany-may-be-good-as-gold-part-ii/>, (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2024); SAUNDERS Imogen, "Interventions and Inadmissibility: Nicaragua v Germany, the Monetary Gold Principle and the Genocide Convention at the International Court of Justice", <https://law.anu.edu.au/interventions-and-inadmissibility-nicaragua-v-germany-monetary-gold-principle-and-genocide/>, (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2024); TRIVEDI, ss. 387-397; MIMRAN Tal, "Israel - Hamas 2024 Symposium - Reflections on the Invocation of Common Article 1", <https://lieber.westpoint.edu/reflections-invocation-common-article-1/>, (Erişim Tarihi: 26 Eylül 2024) ROB Paulina / ABKEN Fiona, "A Complex Relationship: The Interplay Between the Monetary Gold Principle and the Genocide Convention in Nicaragua v. Germany" **Völkerrechtsblog**, 2024.

¹⁰⁸ ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Application Instituting Proceedings, par. 3.

2022 yılında izin verilen miktarın on katından fazla olmak üzere, 326 milyon Avro'yu aşan değerde askeri teçhizat ve savaş silahı ihracatına izin vermiştir. Bu meblağın yaklaşık 300 milyon Avroluk kısmı İsrail'in Gazze Şeridi'ndeki askeri operasyonunun başlangıcından bu yana verilen askeri teçhizat lisanslarıdır. Ayrıca Nikaragua, 2024 yılı başlarında Alman Hükümeti'nin 9 milyon Avro'dan fazla değerde askeri teçhizat ve savaş silahları için ihracat lisansı verdiğini kaydetmiştir.¹⁰⁹ Nikaragua'ya göre, Almanya'nın Gazze'deki durumdan veya sağlanan askeri teçhizat ve savaş silahlarının İsrail tarafından binlerce Filistinli çocuk, kadın ve erkeği bombalamak ve öldürmek için kullanılma olasılığından olamaz ve sağladığı askeri ekipmanın uluslararası hukukun ciddi ihlallerinde kullanılacağını bilmektedir.¹¹⁰

Buna karşılık Almanya ilk olarak, Gazze'deki durumu iyileştirmek ve oradaki nüfusa insani yardım sağlamak amacıyla İsrail üzerinde etki yaratmak için elindeki tüm makul araçları sürekli olarak kullanarak Soykırım Sözleşmesi kapsamındaki soykırımı önleme yükümlülüğünü yerine getirdiğini ifade etmiştir.¹¹¹ İkinci olarak, Cenevre Sözleşmeleri'nin silahlı bir çatışmada taraf olmayanlar için geçerli olan ortak 1. maddesinden kaynaklanan yükümlülüğün, bir devletin böyle bir çatışmaya dahil olan bir devlete askeri destek sağlamaktan tamamen kaçınmasını gerektirmediğini savunmuştur.¹¹² Almanya'ya göre bu yükümlülük, silahlı çatışma bölgesine silah tedarik eden devletlerin, askeri teçhizat ve silah ihracatına ilişkin kararlarında '*uygun bir risk değerlendirmesi yapmaları gerektiğini belirtmekten öteye gidemez*'.¹¹³ Almanya ayrıca, alıcı devlet tarafından Soykırım Sözleşmesi'nin, uluslararası insancıl hukukun veya uluslararası hukukun diğer emredici normlarının ciddi bir şekilde ihlal edilme riskinin değerlendirilmesi için sıkı lisanslama standartlarına sahip olduğunu dile getirmiştir.¹¹⁴ Almanya'ya göre, kendisi tarafından İsrail'e sağlanan askeri teçhizatın iddia

¹⁰⁹ ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Application Instituting Proceedings, par. 53.

¹¹⁰ ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Application Instituting Proceedings, par. 12-13.

¹¹¹ ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Verbatim Record CR 2024/16, ss. 37-38 par. 21.

¹¹² ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Verbatim Record CR 2024/16, ss. 38-39 par. 26

¹¹³ ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Verbatim Record CR 2024/16, s. 39 par. 27.

¹¹⁴ ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Verbatim Record CR 2024/16, ss. 39-41 pars. 30-40.

edilen bir soykırıma veya uluslararası insancıl hukuk ihlallerine katkıda bulunmuşuna dair hiçbir kanıt bulunmamaktadır.¹¹⁵

Parasal altın ilkesiyle ilgili olarak ise 8 Nisan'da yapılan sözlü duruşmada Nikaragua, Almanya'nın *Parasal Altın* davasına ilişkin olası¹¹⁶ dayanağını çürütmeye çalışmıştır. Nikaragua, *Parasal Altın* davasında taraf olmayan devletin hukuki durumunun davanın "kilit meselesi" olduğunu, bu davada ise böyle bir durumun söz konusu olmadığını savunmuştur.¹¹⁷ Zira bu davada esas mesele İsrail'in değil, Almanya'nın uluslararası yükümlülüklerini ihlal edip etmediğidir.¹¹⁸ Almanya ise, 9 Nisan 2024'teki duruşmada, *Parasal Altın* davasına atıfta bulunarak Almanya'nın sorumluluğunun tespiti için öncelikle İsrail'in sorumluluğunun tespit edilmesi gerektiği ve İsrail'in bu davanın tarafı olmadığını ifade etmiştir.¹¹⁹

Divan 30 Nisan 2024'te verdiği ara kararda geçici tedbire hükmetmeyi gerekli görmediğini açıklarken¹²⁰ Almanya'nın yetki itirazını da açık bir yetkisizlik bulunmadığı gerekçesiyle reddetmiş;¹²¹ bununla birlikte *parasal altın* ilkesinin uygulanabilirliği veya İsrail'in bu davadaki konumu ile ilgili sessiz kalmıştır.¹²² Divan'ın yargı yetkisinin taraflarca tanınmış olduğu gö-

¹¹⁵ ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Verbatim Record CR 2024/16, s. 35 par. 10.

¹¹⁶ ICJ, *Alleged Breaches of Certain International Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory (Nicaragua v Germany)* Verbatim Record CR 2024/15, 8 April 2024, s. 38 par. 8.

¹¹⁷ ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Verbatim Record CR 2024/15, s. 39 par. 10.

¹¹⁸ ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Application Instituting Proceedings, I.C.J. 2024, s. 40 par. 11.

¹¹⁹ ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Verbatim Record CR 2024/16, s. 25 par. 7 ve s. 29 par. 19-20.

¹²⁰ ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Request for the Indication of Provisional Measures, Order, I.C.J. 2024, par. 20.

¹²¹ ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Request for the Indication of Provisional Measures, Order, I.C.J. 2024, par. 21.

¹²² Karara ayrı görüş sunan Başkan Yardımcısı Sebutinde Divan'ın yargı yetkisini uygulamaması gerektiğini, çünkü Almanya'ya atfedilen eylemlerin değerlendirilmesi için öncelikle İsrail'in eylemlerinin hukukiliğinin değerlendirilmesi gerektiğini; İsrail'in ise davanın tarafı olmaması nedeniyle rızasının da bulunmadığını ifade etmiştir. ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Request for the Indication of Provisional Measures, Order, Separate Opinion of Vice-President Sebutinde, I.C.J. 2024, par. 27. Ad hoc Yargıç Khasawneh, karara sunduğu muhalefet şerhinde şu hususları dile getirmiştir: *Parasal altın* ilkesinin geçici tedbirler aşamasında başarıyla kullanıldığı bir örnek bulunmamaktadır ve Divan bu ilkeyi dar yorumlamakta, üçüncü devletlere veto gücü vermek için kullanmamaktadır. Soykırımı önleme yükümlülüğü, bir devletin soykırımın olası olduğunu öğrenmesiyle başlamaktadır. Divan'a yargı yetkisi veren bir anlaşmanın varlığı ha-

zönüne alındığında, davanın esasına girilmesinin önündeki tek engel *parasal altın* ilkesinin uygulanarak Divan'ın yargı yetkisini kullanmayı reddetmesi olabilir. Nikaragua'nın iddiaları gözönüne alındığında, Almanya'nın soykırım ve insancıl hukukun ağır ihlallerini önleme ve özen yükümlülüğünün İsrail'in eylemlerinin hukuka uygunluğundan bağımsız olarak ele alınması durumunda Divan'ın davaya devam etmesi mümkündür.¹²³ Peki Soykırım Sözleşmesi'nin 1. maddesi ve Cenevre Sözleşmeleri ortak 1. madde böylesi müstakil yükümlülükler öngörmekte midir? Bu yükümlülüklerin kapsamı nedir ve soykırım veya insancıl hukuk bakımından bunlar hangi andan itibaren tetiklenir? Çalışmanın bu kısmında, bu iki yükümlülüğün kapsamını, genel çerçevesiyle açıklayacağız. Burada öncelikle Soykırım Sözleşmesi'nin 1. maddesinden kaynaklanan yükümlülükleri, ardında da Cenevre Sözleşmeleri'nin ortak 1. maddesinden kaynaklanan yükümlülüklerini inceleyeceğiz.

A. Soykırım Sözleşmesi'nin 1. Maddesinden Doğan Yükümlülük

Nikaragua'nın iddialarından biri Almanya'nın Soykırım Sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerini, özellikle de madde 1'de öngörülen önleme yükümlülüğünü ihlal ettiğine dayanmaktadır.¹²⁴

Soykırım Sözleşmesi'nin 1. maddesi, devletlerin yalnızca soykırım suçunu cezalandırmakla değil, aynı zamanda soykırımı önlemekle de yükümlü olduklarını açıkça belirtmektedir.¹²⁵ Burada bireysel cezai sorumluluğun

linde bu ilke farklı değerlendirilmelidir. Devletlerin artan karşılıklı bağımlılığı göz önüne alındığında *parasal altın* ilkesine gereğinden fazla ağırlık vermek yanlış olacaktır ve UAD Statüsü'nün ilgili maddeleri üçüncü devletlerin menfaatlerini zaten korumaktadır. ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Request for the Indication of Provisional Measures, Order, Dissenting Opinion of Judge Ad Hoc Al-Khasawneh, I.C.J. 2024, par. 11-17.

¹²³ Divan yukarıda belirttiğimiz gibi, 3 Ekim 1899 tarihli *Hakem Kararı* davasındaki yorumunu benimseyerek de davaya devam edebilir. Bu durumda yükümlülüklerin müstakil oluşmadığını değerlendirmesine gerek kalmayacaktır. Bu kısımdan sonraki açıklamalar, Divan'ın yükümlülükleri değerlendirmesi halinde bu yükümlülüklerin *parasal altın* ilkesinin uygulanmasını bir yana bırakmaya imkan tanıyıp tanımadığını belirlemeye ilişkindir.

¹²⁴ ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Application Instituting Proceedings, par. 67.

¹²⁵ "Sözleşme taraflar, ister barış zamanında ister savaş zamanında işlenmiş olsun, soykırımın uluslararası hukuka göre bir suç olduğunu ve bunu önlemeyi ve cezalandırmayı taahhüt ettiklerini kabul ederler." Sözleşme'deki bu yükümlülük aynı zamanda yapılageliş hukukunun da bir parçası olarak görülmektedir. ZIMMERMANN Andreas, "The Obligation to Prevent Genocide: Towards a General Responsibility to Protect?", **From Bilateralism to Community Interest**, FASTENRATH Ulrich / GEIGER Rudolf / KHAN Daniel-Erasmus vd. (Editörler), 1. Basım Oxford University Press, New York, 2011, ss. 629-646, s. 632; FORLATI Serena, "The Legal Obligation to Prevent Genocide: Bosnia v Serbia and Beyond", **Polish Yearbook of International Law**, S. 31, 2011, ss. 189-205, s. 194.

yanında devletlerin uluslararası sorumluluğuna da işaret edilmiştir.¹²⁶ Ayrıca önleme yükümlülüğü, *erga omnes* nitelikte bir yükümlülük olarak görülmektedir ve ihmalî bir davranışla gerçekleşir.¹²⁷ Hatta soykırımın önlenmesindeki ihmalî davranışın, UAD'nin saptamasının aksine,¹²⁸ soykırıma iştirak sonucunu doğurabileceği de kabul edilmektedir.¹²⁹

Sözleşme'nin 1. maddesi, diğer maddelerden ayrı bir yükümlülük yaratmaktadır.¹³⁰ Bu yükümlülük, bir devletin yalnızca kendi toprakları içinde meydana gelen olayları değil, başka devletlerin topraklarındaki soykırım tehditlerini de kapsar.¹³¹ Nitekim Bosna-Hersek'in 1993 yılında Sırbistan'a karşı açtığı davada UAD, bu yükümlülüğün ihlal edilip edilmediğini incelerken, devletlerin yalnızca içlerinde değil, diğer devletlerde meydana gelen soykırım eylemlerini de engellemek için uygun tedbirler almakla yükümlü olduklarını belirtmiştir.¹³² Bu, sonuç garantisi vermeyen ancak devletlerin ellerinden gelen çabayı göstermelerini gerektiren bir özen yükümlülüğüdür (*due diligence*).

Yükümlülüğün başlangıç anı kritik öneme sahiptir: UAD'ye göre bu yükümlülük, “soykırım eylemleri başladığında veya devlet soykırım işleneceğine dair ciddi bir risk olduğunu öğrendiğinde veya normalde öğrenmiş olması gerektiğinde” ortaya çıkar.¹³³ Yani soykırımın önlenmesine ilişkin yükümlülük, soykırım tehlikesinin varlığıyla aktifleşir.¹³⁴ Burada iki koşul birarada bulunmaktadır: Nesnel bir gereklilik olarak soykırım eylemlerinin

¹²⁶ TAMS Christian J. / BERSTER Lars / SCHIFFBAUER Björn, **The Genocide Convention: Article-by-Article Commentary**, 2. Basım, Beck, München, 2024, s. 48.

¹²⁷ BEN-NAFTALI Orna, “The Obligations to Prevent and to Punish Genocide”, **The UN Genocide Convention**, (Editör) Paola Gaeta, 1. Basım, Oxford University Press, New York, 2009, ss. 27-57, s. 37.

¹²⁸ ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, I.C.J. Reports 2007, par. 432.

¹²⁹ PALCHETTI Paolo, “State Responsibility for Complicity in Genocide”, **The UN Genocide Convention**, Paola Gaeta (Editör), 1. Basım, Oxford University Press, New York, 2009, ss. 381-394, s. 386; LANOVOY Vladyslav, **Complicity and its limits in the law of international responsibility**, 1. Basım Hart Publishing, Oxford ; Portland, Oregon, 2016, s. 96.

¹³⁰ ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, I.C.J. Reports 2007, par. 427.

¹³¹ TAMS et al., s. 53; ZIMMERMANN, 634.

¹³² ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, I.C.J. Reports 2007, par. 430.

¹³³ ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, I.C.J. Reports 2007, 431.

¹³⁴ TAMS et al., s. 51.

işleneceğine dair ciddi bir risk (*objektif koşul*); taraf devletin ciddi soykırım riskinin farkında olması yani başka bir deyişle ciddi soykırım riskine ilişkin (potansiyel) bilginin varlığı (*subjektif koşul*).¹³⁵

Bununla birlikte, belirli bir sonucu önleyememe sorumluluğunun ancak, soykırım eylemleri ve madde III'te atıfta bulunulan diğer eylemler gibi, yasaklanan sonucun gerçekleşmesine bağlı olarak ortaya çıkacağı öne sürülmektedir.¹³⁶ Bu çıkarımın Uluslararası Hukuka Aykırı Eylemlerinden Dolayı Devletin Sorumluluğuna İlişkin Maddeler'den (DSM)¹³⁷ 14. maddenin 3. fıkrasıyla uyumlu olduğu söylenmektedir.¹³⁸ İlgili hükme göre bir yükümlülük ancak olayın gerçekleşmesi halinde ortaya çıkar. Oysa bu hükmü böyle dar yorumlamak, kanaatimizce özen yükümlülüğünün doğasına aykırıdır. Çünkü özen yükümlülüğü başlı başına olayın gerçekleşmemesini hedefler ve sonuçtan bağımsız olarak mevcuttur. Başka bir deyişle soykırımı ilişkin eylemlerin gerçekleşme riski dahi devletlerin yükümlülüklerini harekete geçirmek için yeterli görülmelidir. Divan'ın sözleriyle;

*“[b]u, soykırımı önleme yükümlülüğünün yalnızca soykırımın işlenmeye başlamasıyla ortaya çıktığı anlamına gelmez; bu saçma olurdu, çünkü yükümlülüğün tüm amacı fiilin gerçekleşmesini önlemek veya önlemeye çalışmaktır. Aslında, bir devletin önleme yükümlülüğü ve buna karşılık gelen harekete geçme görevi, devletin soykırım işleneceğine dair ciddi bir riskin varlığını öğrendiği veya normalde öğrenmiş olması gerektiği anda ortaya çıkar.”*¹³⁹

Buradaki nüans şudur: Divan, yükümlülüğü soykırım riskinin bilinebilmesine bağlamış gözükmekle birlikte, aslında burada bir risk değerlendirmesine işaret etmektedir.¹⁴⁰ Yani bir devlet objektif olarak soykırımın işlenece-

¹³⁵ TAMS et al., ss. 54-55.

¹³⁶ “[B]ir Devlet soykırımı önleme yükümlülüğünü ihlal etmekten ancak soykırım fiilen işlenmişse sorumlu tutulabilir.” ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, I.C.J. Reports 2007, par. 431.

¹³⁷ ILC, “Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with Commentaries”, *Yearbook of the International Law Commission* V.II/2, United Nations, 2001.

¹³⁸ TAMS et al. ss. 51-52.

¹³⁹ ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, I.C.J. Reports 2007, par. 431.

¹⁴⁰ van den HERIK, Larissa / IRVING Emma, “Due Diligence and the Obligation to Prevent Genocide and Crimes Against Humanity”, *Due Diligence in the International Legal Order* KRIEGER Heike / PETERS Anne / KREUZER Leonhard (Editörler), Oxford University Press, New York, 2020, 200-216, s.201. Yazarlar, risk değerlendirmesi için elde edilecek bil-

ğine dair riski öngörebiliyor ise, o riskin gerçekleşip gerçekleşmemesinden bağımsız olarak gereken tüm çabayı göstermiş olmalıdır. Soykırımın işlenme ihtimali, özen yükümlülüğünü tetikleyen bir risk olarak ele alınmalıdır.

Somutlaştıracak olursak, örneğin soykırım yapılması konusunda ciddi şüpheler doğduğunda, Sözleşme tarafı devletlerin bu şüpheye neden olan devletlere silah ticareti yapmaması gerekir. Soykırımı ilişkin gerçek ve ciddi bir tehlike mevcutsa,¹⁴¹ suçun gerçekten işlenip işlenmediğini belirlemek önemsizdir. Buradaki soykırım ihtimali bile, devletlerin gerekli özeni göstererek hareket etme yükümlülüklerini bağımsız biçimde tetiklemelidir. UAD'nin "*soykırım suçunun işlenmesini önleme yükümlülüğünün, Soykırım Sözleşmesi tarafından, belirli bir durumda, soykırımın işlenmesini herhangi bir ölçüde engellemeye katkıda bulunma gücüne sahip olan herhangi bir taraf devlete yüklendiğini*" ifade etmesi de¹⁴² aslında sonuç değil araç yükümlülüğüne, yani gerekli özenin gösterilmesine işaret etmektedir. Dolayısıyla soykırım olup bittikten sonra değil, soykırımın varlığıyla ilgili bir tehdidin su yüzüne çıkması halindeki davranış yükümlülüğünün var olup olmadığı, asıl ele alınması gereken noktadır. Aksi bir okuma, soykırımı önleme yükümlülüğünü sonuca bağlayacak ve 'soykırımın önlenmesi' kavramının içeriğini boşaltacaktır. *Parasal altın* ilkesinin uygulanması açısından da bu bağımsız yükümlülük önem taşımaktadır. Aslında UAD, bu bağımsız yükümlülüğü *Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin Uygulanması* davasındaki geçici tedbirlere karar verirken ortaya koymuş gözükmektedir.

Nisan 1993'te Bosna Hersek, Yugoslavya'ya karşı geçici tedbirler alınması için talepte bulunduğu, Divan tarafların ihtilafı haklarını korumak için ilk bakışta yargı yetkisine sahip olduğuna karar vererek üç geçici tedbir öngörmüştür.¹⁴³ Bu bağlamda, Sözleşme'nin 1. maddesinin her iki tarafa da

ğinin teknolojik araçlar kullanılarak elde edilebileceğini söylemektedir. Örneğin uydu görüntüleri, askeri hareketleri, birliklerin toplanmasını ve altyapı güçlendirmelerini gösterebilirken sosyal medya ve radyo izleme ile nefret söylemindeki artışları tespit edebilir. Cep telefonu teknolojisi kullanılarak, yerinden edilmiş kişilerden doğrudan bilgi toplamak kolaylaşabilir. Bu sayede yazarlara göre dijital teknolojilerle devletlerin erişebileceği bilgi miktarı ve çeşitliliği artarak, "*normalde öğrenmiş olması gerekirdi*" standardının uygulanması daha geniş bir alana yayabilir. van den HERIK / IRVING, s. 210-211

¹⁴¹ GATTINI Andrea, "Breach of the Obligation to Prevent and Reparation Thereof in the ICJ's Genocide Judgment", *European Journal of International Law*, C. 18, S. 4, 2007, ss. 695-713, s. 704.

¹⁴² ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, I.C.J. Reports 2007, par. 461.

¹⁴³ ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, Provisional Measures, Order, 8 Nisan 1993, I.C.J. Reports 1993, par. 3-4, 7 ve 21.

gelecekte bu tür eylemlerin gerçekleşmesini önlemek için ellerinden gelen her şeyi yapma konusunda açık bir yükümlülük getirdiğini tespit etmiştir.¹⁴⁴ Böylece Divan, önleme yükümlülüğünü hukuki bir görev olarak kabul etmiş¹⁴⁵ ve bu bağlamda verilen çeşitli kararlar bu yükümlülüğün doğasını, kapsamını ve maddi içeriğini ortaya koymuştur.

Geçici tedbir kararına eklediği bireysel görüşünde devlet uygulamalarından önleme yükümlülüğü çıkarımında bulunamayacağı sonucuna varan *ad hoc* yargıç Lauterpacht'ın bu yaklaşımı,¹⁴⁶ aslında tam da eldeki davanın önemini göstermektedir. Sözleşme tarafı devletler soykırımın önlenmesi ile ilgili hem bundan sorumlu olduğu düşünülen devlet bakımından (İsrail) hem özen yükümlülüğü altında olan devlet açısından (Almanya) sorumluluğu gündeme getirmişlerdir. Bu noktada kullanılan yol, yargısal aktivizm aracı olarak görülebilecek *erga omnes* yükümlülükler ve bunun yanı sıra özen yükümlülüğüdür. Bu yolla, işte tam da Lauterpacht'ın söyleminin ötesine geçen bir durum ortaya çıkmıştır: devletler soykırımın önlenmesi konusundaki yükümlülükleri giderek daha fazla önemsemektedir.

Son dönemde özellikle UAD'deki davalar bunun göstergesi kabul edilebilir. Örneğin 2019'da açılan Gambia ve Myanmar arasındaki *Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinin Uygulanması* davasına 7 devlet;¹⁴⁷ 2022'de açılan Rusya ve Ukrayna arasındaki *Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi Kapsamında Soykırım İddiaları* davasına ise 32 devlet müdahil olmuştur.¹⁴⁸ 2023'te Güney Afrika tarafından

¹⁴⁴ ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, I.C.J. Reports 1993, par. 45.

¹⁴⁵ GATTINI, s. 703.

¹⁴⁶ ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, I.C.J. Reports 1993, Order, Separate Opinion of Judge ad hoc Lauterpacht, I.C.J. Reports 1993, par. 115.

¹⁴⁷ Müdahillik talepleri de kabul edilen bu devletler şunlardır: Almanya, Danimarka, Fransa, Hollanda, Birleşik Krallık, Kanada, Maldivler. ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v Myanmar)*, Admissibility of the Declarations of Intervention, Order, 3 July 2024 I.C.J. 2024.

¹⁴⁸ Müdahillik talebi kabul edilen devletler alfabetik sırayla şunlardır: Almanya, Avustralya, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Birleşik Krallık, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, Hırvatistan, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Kanada, Kıbrıs, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, Yeni Zelanda, Yunanistan. ABD tarafından sunulan Statü'nün 63. maddesi kapsamındaki müdahillik beyanı, yargılamanın ön itirazlar aşamasıyla aşamasıyla ilgili olduğu için kabul edilemez bulunmuştur. ICJ, *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Ukraine v. Russian Federation)*, Admissibility of the Declarations of Intervention, Order, 5 June 2023, I.C.J. Reports 2023, par. 102.

İsrail'e karşı açılan davaya da 10 devlet müdahillik talebinde bulunmuştur.¹⁴⁹ Bu çalışmanın konusunu oluşturan *Nikaragua v. Almanya* davası da yukarıda sözünü ettiğimiz yargısal aktivizm yoluyla yükümlülüklerin gündeme getirilmesine ilişkin son derece önemli bir örnektir. Başka bir güncel örnek olarak da Roma Statüsü'ne taraf 42 devletin¹⁵⁰ Ukrayna'daki durumu; 7 devletin¹⁵¹ de Ekim 2023'teki çatışmalardan sonra Filistin'deki durumu UCM'ye havale etmesi gösterilebilir. Doğrudan devletin sorumluluğuna ilişkin olmasa da soykırım suçuna ilişkin iddialar içerdiği için UCM nezdindeki girişimler de söz konusu yükümlülüklerin dikkate alındığına işaret etmektedir. Bu nedenle, soykırım suçunun önlenmesi bağlamında *erga omnes* yükümlülükler ve özen yükümlülüğü konusundaki devlet uygulamalarının bir gereği olarak *parasal altın* ilkesinin bu davada uygulanmaması gerekir.

B. 1949 Cenevre Sözleşmeleri Ortak 1. Maddeden Doğan Yükümlülük

Nikaragua'nın bir diğer iddiası, Almanya'nın 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin ağır biçimde ihlaline ilişkin olarak özellikle ortak 1. maddede öngörülen yükümlülüklerle bağlantılıdır.¹⁵²

Cenevre Sözleşmeleri ortak 1. madde uyarınca¹⁵³ devletler Cenevre Sözleşmeleri'ne "riayet etme" ve "riayet edilmesini sağlama" yükümlülüğü al-

¹⁴⁹ Bu devletler alfabetik sırayla şöyledir: Bolivya, Filistin, İspanya, Kolombiya, Libya, Maldivler, Meksika, Nikaragua, Şili, Türkiye. Divan henüz müdahillik talepleriyle ilgili bir karar vermemiştir. ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, I.C.J. 2023.

¹⁵⁰ Almanya, Arnavutluk, Avustralya, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, Birleşik Krallık, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Japonya, Kanada, Karadağ, Kıbrıs, Kolombiya, Kosta Rika, Letonya, Liechtenstein, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Kuzey Makedonya, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, Şili, Yunanistan. "Ukraine | International Criminal Court", <https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine>, (Erişim Tarihi: 23 Ekim 2024).

¹⁵¹ Bangladeş, Bolivya, Cibuti, Comor Adaları, Güney Afrika, Meksika, Şili. "State of Palestine | International Criminal Court", <https://www.icc-cpi.int/palestine>, (Erişim Tarihi: 23 Ekim 2024)

¹⁵² ICJ, *Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory*, Application Instituting Proceedings, I.C.J. 2024, par. 67.

¹⁵³ "Yüksek Akit Taraflar, işbu Sözleşme'ye her koşulda riayet etmeyi ve edilmesini sağlamayı taahhüt ederler." Bu kural Uluslararası İnsancıl Hukuk Teamülleri'nin 139. ve 144. kurallarında yer bulmuştur. HENCKAERTS Jean-Marie / DOSWALD-BECK Louise, ALVERMANN Carolin, vd., **Customary International Humanitarian Law 1: Rules**, 1. Basım, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 2005, Kural 139 (ss. 496-498) ve Kural 144 (ss. 509-513)

tındadırlar.¹⁵⁴ 1969 Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin¹⁵⁵ 26. maddesinde¹⁵⁶ öngörülen *pacta sunt servanda* ilkesine dayanan¹⁵⁷ bu *erga omnes* yükümlülüklerin,¹⁵⁸ taraf devletlerin hem kendi yetki alanlarındaki eylemler bakımından iç (*internal*); hem üçüncü devletlerle ilgili dış (*external*) boyutu vardır.¹⁵⁹ İç yükümlülük, taraf devletlerin silahlı kuvvetleri ve devlet yetkililerinin ve ayrıca bir bütün olarak halkın Cenevre Sözleşmeleri'ne riayet edilmesini sağlamasını öngörmektedir.¹⁶⁰ Bu yükümlülük, devlet kurumlarından veya özel kişilerden kaynaklanabilecek ihlallere karşı negatif ve pozitif önlemleri kapsamaktadır.¹⁶¹ Dış yükümlülük ise belirli bir silahlı çatışma-

¹⁵⁴ Wall, I.C.J. Reports 2004 par. 156-160. Divan, devletlerin buradaki negatif yükümlülüklerinin *erga omnes* nitelikte olduğunu ifade etmektedir. a.g.e., 157. Ayrıca bkz. CRAWFORD Emily / PERT Alison, **International Humanitarian Law**, 3. Basım, Cambridge University Press, New York, 2024, s. 297; TÜTÜNCÜ Ayşe Nur, **İnsancıl Hukuka Giriş**, 4. Basım, Beta, 2019, s. 163; DÜLGER Kenan, **Devletin Uluslararası İnsancıl Hukukun İhlalinden Doğan Sorumluluğu**, 1. Basım, Beta Basım, İstanbul, 2015, s. 209.

¹⁵⁵ Vienna Convention on the Law of Treaties (adopted 23 May 1969, entered into force 27 January 1980) 1155 UNTS 331.

¹⁵⁶ Madde 26: "Yürürlükte olan her andlaşma tarafları bağlar ve taraflarca iyi niyetle yerine getirilmelidir."

¹⁵⁷ DÖRMANN Knut / SERRALVO Jose, "Common Article 1 to the Geneva Conventions and the Obligation to Prevent International Humanitarian Law Violations", **International Review of the Red Cross**, C. 96, S. 895-896, 2014, ss. 707-736, s. 727; SCHMITT Michael / WATTS Sean, "Common Article 1 and the Duty to 'Ensure Respect'", **International Law Studies**, C. 96, S. 1, 2020, ss. 674-706, s. 677; HILL-CAWTHORNE Lawrence, "Common Article 1 of the Geneva Conventions and the Method of Treaty Interpretation", **International and Comparative Law Quarterly**, C. 72, S. 4, 2023, ss. 869-908, s. 871; FOCARELLI Carlo, "Common Article 1 of the 1949 Geneva Conventions: A Soap Bubble?", **European Journal of International Law**, C. 21, S. 1, 2010, ss. 125-71, s. 137; HENCKAERTS Jean-Marie / ICRC, (ICRC) 'Respect for the Convention', **Commentary on the First Geneva Convention: Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field, Commentaries on the 1949 Geneva Conventions**, 1. Basım, Cambridge University Press, Cambridge, 2016, ss. 35-67, s. 48 par. 154. (Yazar dış boyutun *pacta sunt servanda* ilkesinin de ötesine geçtiği ifade edilmektedir.) ROBSON Verity, "The Common Approach to Article 1: The Scope of Each State's Obligation to Ensure Respect for the Geneva Conventions", **Journal of Conflict and Security Law**, C. 25, S. 1, 2020, ss. 101-115, s. 111.

¹⁵⁸ HATHAWAY et al., s. 575

¹⁵⁹ ICJ, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua*, I.C.J. Reports 1984, par. 220; ICJ, *Wall*, I.C.J. Reports 2004, par. 158-159.

¹⁶⁰ DÖRMANN / SERRALVO, s. 709.

¹⁶¹ SASSÒLI Marco, "State Responsibility for Violations of International Humanitarian Law", **International Review of the Red Cross**, C. 84, S. 846, 2002, ss. 401-434, ss. 411-12; GEISS Robin, "The Obligation to Respect and to Ensure Respect for the Conventions", **The 1949 Geneva Conventions**, CLAPHAM Andrew / GAETA Paola / SASSÒLI Marco (Editörler), Oxford University Press, 2015, ss. 111-134, s. 117. LONGOBARDO Marco, "Alleged Violations of the Duty to Ensure Respect for IHL and the Monetary Gold Principle", **EJIL: Talk!**, <https://www.ejiltalk.org/all>

ya dahil olmayan üçüncü devletlerin ve uluslararası örgütlerin, çatışma taraflarının Cenevre Sözleşmeleri'ne uymalarını sağlamak için harekete geçme görevi olduğuna ilişkindir.¹⁶² Böylece Cenevre Sözleşmeleri'ne taraf olan devletler, Sözleşme hükümlerinin ihlal edilmemesi için çift boyutlu bir yükümlülük altındadırlar. Bu yükümlülükler aykırılık, yalnızca ihlallerin gerçekleştirilmesi sırasında değil, ihlallerin gerçekleşmesi öngörülebilir olduğunda da devletin sorumluluğunu tetikleyebilir.¹⁶³

Devletlerin iç yükümlülükleri genel olarak tartışma götürmezken, dış yükümlülükleri konusunda fikir ayrılıkları bulunmaktadır.¹⁶⁴ Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin benimsediği yorumda dış yükümlülük, devletin kendi yetki alanında gerçekleşmeyen eylemlerin önlenmesi bağlamında negatif ve pozitif yükümlülükler içermektedir.¹⁶⁵ Böylece taraf devletler diğer devletlerin Sözleşme'ye riayeti için gerekli tedbirleri alma görevi altındadırlar.

Devletlerin dış boyutta ortaya çıkan özen yükümlülükleri savaş ve barış zamanında,¹⁶⁶ uluslararası nitelikli olan ve olmayan tüm çatışmalar bakımın-

eged-violations-of-the-duty-to-ensure-respect-for-ihl-and-the-monetary-gold-principle/, (Erişim Tarihi: 25 Eylül 2024).

¹⁶² DÖRMANN/SERRALVO, "Common Article 1 to the Geneva Conventions and the Obligation to Prevent International Humanitarian Law Violations", ss. 708-709; GÜRLEYEN Beyza / ÖZDAN Selman, "Uluslararası İnsancıl Hukuka Riayetin Sağlanmasında Uluslararası Mekanizmalar", **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 17, S. 2, 2022, ss. 568-595, s. 571.

¹⁶³ ICJ, *Wall*, I.C.J. Reports 2004, par. 158.

¹⁶⁴ Dış yükümlülüğü kabul eden yazılar için örneğin bkz. GEISS, s. 115; HATHAWAY Oona A., CHERTOFF Emily, DOMÍNGUEZ Lara, MANFREDI Zachary, TZENG Peter, "Ensuring Responsibility: Common Article 1 and State Responsibility for Non-State Actors", **Texas Law Review**, C. 95, 2017, ss. 539-90; ZWANENBURG Marten, "The 'External Element' of the Obligation to Ensure Respect for the Geneva Conventions: A Matter of Treaty Interpretation", **International Law Studies**, C. 97, S. 1, 2021, ss. 621-651; WIESENER Cornelius / KJELDGAARD-PEDERSEN Astrid, "Ensuring Respect by Partners: Revisiting the Debate on Common Article 1", **Journal of Conflict and Security Law**, C. 27, S. 2, 2022, ss. 135-157, s.152; HILL-CAWTHORNE, s. 874. Dış yükümlülüğü reddeden yazarlar için örneğin bkz. FOCARELLI, "Common Article 1 of the 1949 Geneva Conventions", s. 133; SCHMITT WATTS, ss. 686-687; ROBASIOMON, s. 114.

¹⁶⁵ "Başkaları tarafından saygı gösterilmesini sağlama yükümlülüğü hem negatif hem de pozitif bir yükümlülükten oluşur. Negatif yükümlülük kapsamında, Yüksek Akit Taraflar Sözleşmelerin bir çatışmanın Tarafları tarafından ihlal edilmesini ne teşvik edebilir ne de bu ihlallere yardım ve yataklık edebilir. Pozitif yükümlülük kapsamında ise, bu tür ihlalleri önlemek ve sona erdirmek için ellerinden gelen her şeyi yapmalıdırlar. Sözleşmelere saygı gösterilmesini sağlama yükümlülüğünün bu dış boyutu, pacta sunt servanda ilkesinin ötesine geçmektedir." HENCKAERTS / ICRC, s. 48 par.156. Komite, dışsal pozitif yükümlülüklerin kapsamını belirsiz bırakmakla da eleştirilmiştir. Bkz. *Wall*, Separate Opinion of Judge Kooijmans, I.C.J. Reports 2004, para 50; WIESENER / KJELDGAARD-PEDERSEN, s. 153.

¹⁶⁶ GÜRLEYEN / ÖZDAN, s. 574.

dan,¹⁶⁷ çatışmaya taraf olup olmamalarından bağımsız,¹⁶⁸ objektif ve müteka-bilyete dayanmayan bir yükümlülüktür.¹⁶⁹ Bu aynı zamanda bir sonuç değil araç yükümlülüğü niteliğindedir.¹⁷⁰ Her halükârda, gerekli özeni gösterme yükümlülüğünün, olası bir insancıl hukuk ihlalinin belirli bir öngörülebilirlik düzeyinde olduğu durumlarda ortaya çıkacağı açıktır. Yani, uluslararası hukuk bakımından bir olayla ilgili önleme yükümlülüğü, o olay öngörülebilir olduğunda tetiklenecektir.¹⁷¹

Peki o zaman olayın öngörülebilirliği nasıl tespit edilecektir? Burada insancıl hukuku ihlal eden devletin davranışını, riayet etme ve edilmesini sağlama konusunda diğer devletlere öğöreceğimiz yükümlülükle nasıl bağlamak gerekir? Negatif yükümlülükler söz konusu olduğunda, insancıl hukuku ağır biçimde ihlal etme riski olan bir devlete yardım ve destekten kaçınılmadığı anda, yükümlülük ihlal edilmiş sayılacaktır.¹⁷² Ciddi bir riskin varlığıyla tetiklenen bu yükümlülükte, riskin üçüncü devlet tarafından insancıl hukukun ihlaliyle sonuçlanmasından ziyade, riskin farkında olunması ihlali belirleyen en önemli noktadır. Bu konularda verilen en tipik örnek, çatışma taraflarına silah ve askeri teçhizat sağlanmasına ilişkindir.¹⁷³ Buna göre silahlı çatışmanın taraflarına silah ve

¹⁶⁷ HILL-CAWTHORNE, s. 902.

¹⁶⁸ ICJ, *Wall*, I.C.J. Reports 2004, par. 158.

¹⁶⁹ VÖNEKY Silja, "Implementation and Enforcement of International Humanitarian Law", **The Handbook of International Humanitarian Law**, FLECK Dieter (Editör), 4. Basım, Oxford University Press, New York, 2021, ss. 690-752, s. 693; MILANOVIC, s. 1331.

¹⁷⁰ DÖRMANN/SERRALVO, s. 724. Yazarlar BM kararları dışında alınabilecek hukuka uygun önlemlerin protesto, eleştiri, geri adım atma, askeri olmayan misillemeler ve tanımama olarak belirtmektedir. Bkz. DÖRMANN/SERRALVO, s. 726-727.

¹⁷¹ DÖRMANN/SERRALVO, ss. 729-730.

¹⁷² MILANOVIC, s. 1325.

¹⁷³ CRAWFORD/PERT, s. 297; TÜTÜNCÜ, s. 163. Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin Cenevre Sözleşmeleri'ne ilişkin hazırladığı 2016 tarihli şerhte de 2013 Silah Ticareti Andlaşması'ndaki açık kurala gönderme yapılmıştır. HENCKAERTS / ICRC, s. 49 par. 156.

2013 tarihli Silah Ticareti Andlaşması giriş bölümündeki ana ilkelerin 5. paragrafında açıkça, silah transferi kararlarını alanların insancıl hukuka riayet etme ve edilmesini sağlama yükümlülüklerine atıfta bulunmaktadır. ("*Diğerlerinin yanı sıra 1949 Cenevre Sözleşmeleri uyarınca uluslararası insancıl hukuka riayet etmek ve riayet edilmesini sağlamak [...]*") Andlaşma'nın 6. maddesinin 3. fıkrasında da taraf bir devletin, silahların 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin ağır ihlalleri, sivillere veya sivil nesnelere yönelik saldırılar veya taraf olduğu uluslararası andlaşmalarda tanımlanan diğer savaş suçlarının işlenmesinde kullanılacağına dair bilgisi olması halinde, konvansiyonel silahların transferine izin vermemesi gerektiği ortaya konulmuştur. (Madde 6/3: "*Bir taraf devlet, madde 2 (1) kapsamındaki konvansiyonel silahların veya madde 3 veya madde 4 kapsamındaki malzemelerin transferine, bu silahların veya malzemelerin soykırım, insanlığa karşı suçlar, 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin ağır ihlalleri, sivil nesnelere veya bu şekilde korunan sivillere yönelik saldırılar veya taraf olduğu uluslararası*

askeri teçhizat sağlamaktan kaçınmak bir negatif yükümlülüktür. Bu negatif yükümlülük ciddi bir riskin farkındalığıyla tetiklendiğinden,¹⁷⁴ diğer devletlerin silah ve askeri teçhizat sağlamama yükümlülüğü,¹⁷⁵ çatışma tarafı devletin insancıl hukuku ihlal edip etmediğinden bağımsız olarak ele alınmalıdır. Yani buradaki temel nokta, ihlalin gerçekleştiği an değil, ciddi bir riskin farkındalığının ortaya çıktığı andır.¹⁷⁶ İşte bu andan itibaren doğan yükümlülük, *parasal atın* ilkesinin uygulanmaması için göze önüne alınması gereken yükümlülüktür.

Öte yandan bu yükümlülüğü, DSM m.16'da¹⁷⁷ ön görülen yardım etme yükümlülüğünden ayırmak gerekir. Madde 16 uyarınca yardım veya

andlaşmalarda tanımlanan diğer savaş suçlarının işlenmesinde kullanılacağına dair bilgi sahibi olması halinde izin vermeyecektir.)

Andlaşma'nın 7. maddesi de silahların uluslararası insancıl hukukun ağır ihlalinde kullanılacak veya bunu kolaylaştıracak nitelikte ciddi bir riskin varlığı halinde silah ihracatını yasaklamaktadır. (Madde 7: 1. *Ihracatın madde 6 kapsamında yasaklanmamış olması halinde, her ihracatçı taraf devlet, madde 2 (1) kapsamındaki konvansiyonel silahların veya madde 3 veya madde 4 kapsamındaki malzemelerin kendi yetkisi altında ve ulusal kontrol sistemi uyarınca ihracatına izin vermeden önce, madde 8 (1) uyarınca ithalatçı devlet tarafından sağlanan bilgiler de dahil olmak üzere ilgili faktörleri dikkate alarak, objektif ve ayrımcı olmayan bir şekilde, konvansiyonel silahların veya malzemelerin ihraç edilme potansiyelini değerlendirecektir: [...] (b) aşağıdaki amaçlarla kullanılabilmesi (i) uluslararası insancıl hukukun ciddi bir ihlalinin gerçekleştirilmesi veya kolaylaştırılması [...] 3. Bu değerlendirmeyi yaptıktan ve mevcut hafifletici önlemleri göz önünde bulundurduktan sonra, ihracatçı taraf devlet 1. paragrafta belirtilen olumsuz sonuçlardan herhangi birinin ağır basan bir risk olduğuna karar verirse, ihracatçı taraf devlet ihracata izin vermeyecektir.[...]*" Bkz. Arms Trade Treaty (adopted 2 April 2013, entered into force 24 December 2014) 3013 UNTS 269.)

Burada da aslında bir özen yükümlülüğüne (*due diligence*) işaret edildiği gözlenebilir.

¹⁷⁴ LONGOBARDO, 2024. (Yazara göre bu durum, üçüncü devletin eyleminde bağımsız olarak, DSM m. 14/1 kapsamında değerlendirilmektedir. ('bir devletin devamlılık arz etmeyen bir eylemi ile uluslararası bir yükümlülüğün ihlali, etkileri devam etse bile, eylemin gerçekleştirildiği anda meydana gelir'))

¹⁷⁵ Silah ticareti konusundaki risk değerlendirmesi için Uluslararası Kızılhaç Komitesi alıcının geçmişte ve mevcut insancıl hukuk sicilini, alıcının ilgili andlaşmalara taraf olmak, ulusal düzeyde kuralları adapte etmek, bunlarla ilgili politika ve uygulamalar geliştirmek gibi resmi taahhütlerini, alıcının silahların kontrolüne ilişkin güvenlik durumlarını, alıcının durumunu değerlendirmek üzere kullanılacak bilgi kaynaklarını içeren çeşitli göstergeler önermiştir. ICRC, **Arms Transfer Decisions Applying International Humanitarian Law And International Human Rights Law Criteria- A Practical Guide**, 2. Basım, Cenevre, 2016, <https://www.icrc.org/en/publication/0916-arms-transfer-decisions-applying-international-humanitarian-law-criteria> (Erişim Tarihi: 27 Eylül 2024), s.14-21. BM İnsan Hakları Konseyi de, devletin insancıl hukuka ilişkin sicilini ciddi riskin varlığı için bir ispat aracı olarak değerlendirmektedir. United Nations Human Rights Council, 'Detailed Findings of the Group of Eminent International and Regional Experts on Yemen' (29 Eylül 2020) A/HRC/45/CRP.7, par. 413.

¹⁷⁶ LONGOBARDO, 2024. Aksi görüş için bkz. MILANOVIC, s. 1338.

¹⁷⁷ Madde 16: *Başka bir devletin uluslararası hukuka aykırı bir eylemde bulunmasına yardım eden ya da destek olan bir devlet, aşağıdaki hallerde bu eylemden uluslararası düzeyde sorumludur:*

destek, ancak yardım eden devletin davranışı hukuka aykırı kılan koşulları bilmesi ve ihlali kolaylaştırmak amacıyla bu tür bir davranışta bulunmaya karar vermesi halinde hukuka aykırıdır.¹⁷⁸ Yani burada ikincil bir yükümlülük söz konusudur.¹⁷⁹ Cenevre Sözleşmeleri'ne riayet edilmesini sağlama yükümlülüğü ise, yardım veya destekteki devlet sorumluluğuna ilişkin ikincil kurallardan daha kapsamlı,¹⁸⁰ bağımsız ve birincil niteliktedir.¹⁸¹

Dörmann/Serralvo DSM, m.16 uyarınca ortaya çıkan yükümlülük ile Cenevre Sözleşmeleri ortak 1. maddenin öngördüğü yükümlülük arasındaki ayrımı, ihlali bilmek ile ihlal ihtimaline ilişkin risk değerlendirmesi yapmak şeklinde belirlemişlerdir.¹⁸² Yazarların benimsediği yöntem *Nikaragua v. Almanya* davasına uygulanması şöyle bir sonuç çıkaracaktır: Almanya, DSM m.16 bakımından ancak, Filistin'e yönelik insancıl hukuk ihlalleri için veya bunu kolaylaştırmak amacıyla kullanılacağını *bilerek* İsrail'e silah satarsa, uluslararası sorumluluk altına girecektir. Ancak bu durumda Almanya'nın sorumluluğu, İsrail'in sorumluluğunun tespitine bağlıdır; yani ancak İsrail'in insancıl hukuku ağır biçimde ihlal ettiği kanıtlandığında Almanya'nın uluslararası sorumluluğu bulunacaktır. Ortak 1. maddeden kaynaklanan yüküm-

(a) söz konusu devletin bunu uluslararası hukuka aykırı eylemin koşulları hakkında bilgi sahibi olarak yapması; ve

(b) eylemin söz konusu devlet tarafından işlenmesi halinde uluslararası hukuka aykırı olması.

Maddenin kapsamı hakkında bilgi için bkz. CRAWFORD James, **State Responsibility: The General Part**, 1. Basım, Cambridge University Press, New York, 2013, ss. 395-412; ERKİNER Hakkı Hakan, **Devletin Haksız Fiilden Kaynaklanan Uluslararası Sorumluluğu**, 3. Basım, Seçkin, Ankara, 2024, ss. 150-151; UZUN Elif, **Milletlerarası Hukuka Aykırı Eylemlerinden Dolayı Devletin Sorumluluğu**, 3. Basım, Seçkin, Ankara, 2021, ss. 103-104.

¹⁷⁸ DÖRMANN/SERRALVO, s. 734; MILANOVIC, s. 1330. (Yazara göre bu anda devletin yapacağı yardım, ihlalin tespiti halinde sorumluluğunu doğuracaktır ve bu, o devletin aldığı hukuki bir risk olarak ele alınmaktadır. Bkz. MILANOVIC, s. 1338)

¹⁷⁹ UZUN, bunu kısmi/sınırlı bir sorumluluk olarak ifade etmektedir. Bkz. UZUN, ss.103-104

¹⁸⁰ HILL-CAWTHORNE, s.907; MILANOVIC, s. 1328. Burada yaptığımız açıklamalar, Soykırım Sözleşmesi'nden kaynaklanan yükümlülüklerde de geçerlidir.

¹⁸¹ HATHAWAY et al., s. 576. (Yazarlar devlet dışı aktörlerle ilgili yaptıkları saptamada, bunların eylemleri devletin sorumluluğuna ilişkin isnat eşliğini aşamasa bile ortak 1. madde yükümlülüğünün ayrı bir sorumluluk yaratacağını dile getirmektedirler.)

¹⁸² Yazarlar durumu şu şekilde örneklendirmiştir: C Devleti, A Devleti'ne silah satarsa ve bunların A'nın silahlı bir çatışmada olduğu B Devleti'ne karşı insancıl hukukun ihlalinde veya bunu kolaylaştırmak amacıyla kullanılacağını biliyorsa, DSM m.16 çerçevesinde uluslararası sorumluluk altına girecektir. Buna karşılık Cenevre Sözleşmeleri ortak 1. maddeden yükümlülük gereğince C'nin silahların A tarafından B'ye karşı insancıl hukuku ihlal etmek için kullanıp kullanmayacağını değerlendirmesi ve bu şekilde kullanılacaklarına dair önemli veya ciddi bir risk varsa silahları transfer etmekten kaçınmasını gerekecektir. DÖRMANN/SERRALVO, s. 734. Benzer bir örnek için bkz. MILANOVIC, s. 1334-1335.

lülükte ise Almanya, İsrail'in silahları uluslararası insancıl hukuku ihlal etmek için kullanıp kullanmayacağını değerlendirmeli ve buna ilişkin *önemli veya ciddi bir risk* ihtimalinde silahları transfer etmekten kaçınmalıdır. İsrail'in uluslararası insancıl hukuku ihlal edip etmediğinden bağımsız olan bu birincil yükümlülük başlı başına Almanya'nın eylemlerine ilişkindir. Bu yolla Almanya'nın yükümlülüğü müstakil biçimde ele alınabilecektir.

Silahlı çatışma içindeki İsrail'in insancıl hukuku ihlal edebilme ihtimalinin herhangi bir çatışma içinde bulunmayan örneğin Singapur'dan daha ciddi bir risk oluşturduğu söylenebilir. Buradaki özen yükümlülüğü, çatışmanın varlığı ve çatışma taraflarının durumu ile orantılı biçimde değerlendirilmelidir. *İşgal Altındaki Filistin Topraklarında Duvar İnşasının Hukuki Sonuçları* ve yakın zamanda verdiği *İsrail'in İşgal Altındaki Filistin Topraklarındaki Politika ve Uygulamalarından Kaynaklanan Hukuki Sonuçlar* danışma görüşlerin UAD tüm devletlerin İsrail'in uluslararası insancıl hukuka riayet etmesini sağlama yükümlülüğüne dikkat çekerken aslında İsrail'in uluslararası insancıl hukuk ihlallerini de kabul etmiş gözükmektedir.¹⁸³ Bu açıdan bakıldığında, insancıl hukukun ağır ihlalleri bağlamında İsrail'in eylemlerinin sorgulanması gerektiğine dayanarak *parasal altın* ilkesinin uygulanması yersiz olacaktır.

SONUÇ

Parasal altın ilkesi, Divan'ın önüne gelen bir uyuşmazlığın vazgeçilmez tarafı olan ve yargı yetkisini kabul etmemiş üçüncü devletlerin haklarını korumak amacıyla geliştirilmiş bir ilkedir. Bu ilkenin iki temel durumu yansıttığı söylenebilir. Bunlardan ilki, ilkenin yetkinin varlığıyla değil, yetkinin kullanılmasyla ilgili olduğudur. Diğeri ise davanın kilit noktasının üçüncü bir devletin eylem ve işlemlerinin değerlendirilmesini teşkil etmesidir. Buna göre, davanın üçüncü devletleri ilgilendirecek unsurlar içermesi yeterli değildir; o üçüncü devletlerle ilgili karar verilmesi ve verilecek bu kararın davaya doğrudan yön vermesi gerekir. Dolayısıyla ilkenin uygulanması bakımından üçüncü devletlerin hak ve menfaatlerinin, davanın sonucundan etkilenmesi ile davanın doğrudan konusunu oluşturması arasında bir kademeleme yapıldığı söylenebilir. Bu durumda Divan üçüncü devletlerin dava ile ilgili menfaatlerinin türü, niteliği veya önemine değil verilecek kararın

¹⁸³ ICJ, *Wall*, I.C.J. Reports 2004 par. 158; ICJ, *Legal Consequences Arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory*, s. 79.

üçüncü devlet bakımından etki ve sonucunun ne olacağına göre ilkeyi uygulayacaktır.

Nikaragua'nın açtığı davada Divan, İsrail'in konumunu 'karardan etkilenebilecek üçüncü devlet'in ötesine taşırsa, *Parasal Altın ve Doğu Timor* davalarındaki içtihadını takip etmiş olacak ve yargı yetkisini kullanmayı reddedecektir. Eğer Divan İsrail'i, yukarıda incelediğimiz diğer davalarda, özellikle *Nauru'daki Belli Fosfat Alanları* davasındaki gibi, 'karardan etkilenebilecek üçüncü devlet' konumunda bırakırsa davaya devam edebilecektir. Öte yandan Divan, Soykırım Sözleşmesi'nin IX. maddesindeki yetki klotunu esas alarak İsrail'in rızasının var olduğu kanaatine varabilir. Bu halde 3 Ekim 1899 tarihli *Hakem Kararı* davasındaki yorumunu, belki biraz da genişleterek, benimsemiş olacak ve *parasal altın* ilkesini bir yana bırakarak davaya 'devam' diyecektir. Böylelikle de yükümlülüklerin birbirinden bağımsız biçimde mevcut olup olmadığını incelemesine gerek kalmayacaktır. Aksi halde Divan'ın, Almanya'nın İsrail'den ayrı biçimde yükümlülüklerinin bulunduğunu ortaya koyması gerekmektedir.

Kanaatimizce Divan'ın İsrail'in eylemlerinin soykırım ve insancıl hukukun ağır ihlalini teşkil ettiğini saptamasına ihtiyacı yoktur. Çünkü Soykırım Sözleşmesi'nin 1. maddesi ve Cenevre Sözleşmeleri ortak 1. madde devletlere birincil yükümlülükler getirmektedir. Bu, *parasal altın* ilkesini bir yana bırakmak ve Almanya'nın eylemlerini İsrail'den ayrı biçimde değerlendirebilmek için yeterli görülmelidir. Ayrıca Divan'ın Güney Afrika'nın İsrail'e karşı açtığı davada geçici tedbirler aşamasında soykırım iddialarını makul bulması da¹⁸⁴ söz konusu risk değerlendirmesi bakımından önemli bir veri sağlamaktadır. Nitekim soykırımın varlığının değil soykırım riskinin varlığı ile devletlerin yükümlülükleri ortaya çıktığından, İsrail'i davanın odağına alacak bir yorum yapılmasına gerek kalmamaktadır. İnsancıl hukuk yükümlülükleri bakımından benzer bir sonuç, verdiği son danışma görüşünde Divan'ın Cenevre Sözleşmeleri'ne taraf tüm devletlerin, İsrail'in uluslararası insancıl hukuka uymasını sağlama yükümlülüklerini açıkça vurgulamasından çıkarılabilir.¹⁸⁵

¹⁸⁴ ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, Order, 26 January 2024, I.C.J. 2023, par. 54.

¹⁸⁵ ICJ, *Legal Consequences Arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory*, I.C.J. 2024, par. 279.

Sonuç olarak, devletlerin soykırımı önleme yükümlülüğü ile insancıl hukukun ihlalinin önlenmesi (dış) yükümlülüğünün geniş yorumlanması gerektiği ve mümkün olan her türlü yasal aracı kullanarak soykırımı engellemeye çalışmalarının önemi vurgulanmalıdır. *Nikaragua v. Almanya* davası, üçüncü devletlerin soykırımı ve insancıl hukukun ihlalinin önleme yükümlülüğünün kapsamını genişletme potansiyeline sahiptir. Bu noktada Ben-Naftali'nin şu ifadesi, UAD'nin konuyla ilgili pozisyonunu daha da açık hale getirmektedir:

*“Soykırım Sözleşmesi imzalandığında, madde I'deki ‘önleme yükümlülüğü’ ahlaki açıdan hamile ancak normatif açıdan boş bir kavramdır. Ancak boş bir kavram boş bir fikirle karıştırılmamalıdır: aksine, bir potansiyele işaret eder ve yaratıcı bir gelişim için davetiye çıkarır.”*¹⁸⁶

Dolayısıyla bu davada *parasal altın* ilkesi uygulanmayarak davaya devam edilmesi, İkinci Dünya Savaşı'ndan beri uluslararası hukuktaki soykırımı ve insancıl hukukun ihlallerini önlemeye yönelik çabalar bakımından da muazzam bir fırsat olarak görülmelidir. Divan'ın üçüncü devletlerin rızalarına ve esaslı menfaatlerine atfettiği değer, uluslararası hukukun evrensel menfaatler doğrultusunda gelişiminin önüne geçmemelidir.

¹⁸⁶ BEN-NAFTALI, s. 33.

KAYNAKÇA

Kitaplar/Kitap Bölümleri ve Makaleler

- ANDRIAN Dylan Jesse, “Corroded Monetary Gold: Impurities in the 2023 Arbitral Award Judgment”, **Opinio Juris**, <http://opiniojuris.org/2023/06/19/corroded-monetary-gold-impurities-in-the-2023-arbitral-award-judgment/>, (Erişim Tarihi: 19 Eylül 2024).
- ANDRIAN Dylan Jesse, “Corroded Monetary Gold (Part II): A Nicaragua-Germany-Israel Boogaloo”, **Opinio Juris**, <http://opiniojuris.org/2024/06/10/corroded-monetary-gold-a-nicaragua-germany-israel-boogaloo/> (Erişim Tarihi: 19 Eylül 2024).
- ARGENT Pierre D’, “The Monetary Gold Principle: A Matter of Submissions”, **AJIL Unbound**, C. 115, 2021, ss. 149-153.
- BECKER Michael A, “Nicaragua Comes Up Empty”, **Verfassungsblog**, <https://verfassungsblog.de/nicaragua-comes-up-empty/> (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2024).
- BEN-NAFTALI Orna, “The Obligations to Prevent and to Punish Genocide”, **The UN Genocide Convention**, (Editör) Paola Gaeta, 1. Basım, Oxford University Press, New York, 2009, ss. 27-57.
- BONAFÉ Beatrice I., “Adjudicative Bilateralism and Community Interests”, **AJIL Unbound**, C. 115, 2021, ss. 164-169
- BONAFÉ Beatrice I., “Indispensable Party”, **The Max Planck Encyclopedia of International Procedural Law**, 2018, <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-mpeipro/e1638.013.1638/law-mpeipro-e1638>, (Erişim Tarihi: 09 Eylül 2024).
- BRANT Leonardo Nemer Caldeira, “Finality of Judgments: International Court of Justice (ICJ)”, **The Max Planck Encyclopedia of International Procedural Law**, 2023, <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-mpeipro/e1566.013.1566/law-mpeipro-e1566?rskey=ILYFsr&result=1&prd=OPIL>, (Erişim Tarihi: 09 Eylül 2024).
- CRAWFORD Emily / PERT Alison, **International Humanitarian Law**, 3. Basım, Cambridge University Press, New York, 2024.
- CRAWFORD James, “Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua Case (Nicaragua v United States of America)”, **The Max Planck Encyclopedia of International Law**, <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e170?rskey=Z4X14j&result=1&prd=OPIL>, (Erişim Tarihi: 09 Eylül 2024).
- CRAWFORD James, **State Responsibility: The General Part**, 1. Basım, Cambridge University Press, New York, 2013
- DÖRMANN Knut / SERRALVO Jose, “Common Article 1 to the Geneva Conventions and the Obligation to Prevent International Humanitarian Law Violations”, **International Review of the Red Cross**, C. 96, S. 895-896, 2014, ss. 707-736.
- DÜLGER Kenan, **Devletin Uluslararası İnsancıl Hukukun İhlalinden Doğan Sorumluluğu**, 1. Basım, Beta Basım, İstanbul, 2015.
- ERKİNER Hakkı Hakan, **Devletin Haksız Fiilden Kaynaklanan Uluslararası Sorumluluğu**, 3. Basım, Seçkin, Ankara, 2024

- FOCARELLI Carlo, “Common Article 1 of the 1949 Geneva Conventions: A Soap Bubble?”, **European Journal of International Law**, C. 21, S. 1, 2010, ss. 125-71.
- FORLATI Serena, “The Legal Obligation to Prevent Genocide: Bosnia v Serbia and Beyond”, **Polish Yearbook of International Law**, S. 31, 2011, ss. 189-205.
- GATTINI Andrea, “Breach of the Obligation to Prevent and Reparation Thereof in the ICJ’s Genocide Judgment”, **European Journal of International Law**, C. 18, S. 4, 2007, ss. 695-713.
- GEISS Robin, “The Obligation to Respect and to Ensure Respect for the Conventions”, **The 1949 Geneva Conventions**, CLAPHAM Andrew, GAETA Paola, SASSÒLI Marco (Editörler), Oxford University Press, 2015, ss. 111-134.
- GÜLGEÇ Yahya Berkol, “Uluslararası Adalet Divanı’nın Yargı Yetkisi ve Yargı Yetkisini Genişletme Çabalarının Eleştirisi”, **TBB Dergisi**, C. 117, 2015, ss. 379-418.
- GÜRLEYEN Beyza / ÖZDAN Selman, “Uluslararası İnsancıl Hukuka Riayetin Sağlanmasında Uluslararası Mekanizmalar”, **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 17, S. 2, 2022, ss. 568-595.
- HATHAWAY Oona A., CHERTOFF Emily, DOMÍNGUEZ Lara, MANFREDI Zachary, TZENG Peter, “Ensuring Responsibility: Common Article 1 and State Responsibility for Non-State Actors”, **Texas Law Review**, C. 95, 2017, ss. 539-90.
- HENCKAERTS Jean-Marie / DOSWALD-BECK Louise, ALVERMANN Carolin, vd., **Customary International Humanitarian Law 1: Rules**, 1. Basım, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 2005.
- HENCKAERTS Jean-Marie / International Committee of the Red Cross (ICRC), “Respect for the Convention”, **Commentary on the First Geneva Convention: Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field, Commentaries on the 1949 Geneva Conventions**, 1. Basım, Cambridge University Press, Cambridge, 2016, ss. 35-67.
- HILL-CAWTHORNE Lawrence, “Common Article 1 of the Geneva Conventions and the Method of Treaty Interpretation”, **International and Comparative Law Quarterly**, C. 72, S. 4, 2023, ss. 869-908.
- ICRC, **Arms Transfer Decisions Applying International Humanitarian Law And International Human Rights Law Criteria- A Practical Guide**, 2. Basım, Cenevre, 2016, <https://www.icrc.org/en/publication/0916-arms-transfer-decisions-applying-international-humanitarian-law-criteria> (Erişim Tarihi: 27 Eylül 2024)
- LANOVOY Vladyslav, **Complicity and its limits in the law of international responsibility**, 1. Basım Hart Publishing, Oxford ; Portland, Oregon, 2016.
- LONGOBARDO Marco, “Alleged Violations of the Duty to Ensure Respect for IHL and the Monetary Gold Principle”, **EJIL: Talk!**, <https://www.ejiltalk.org/alleged-violations-of-the-duty-to-ensure-respect-for-ihl-and-the-monetary-gold-principle/>, (Erişim Tarihi: 25 Eylül 2024).
- MCINTYRE Juliette, “Rules Are Rules: Reconceiving Monetary Gold as a Rule of Procedure”, **AJIL Unbound**, C. 115, 2021, ss. 144-48.

- MILANOVIC Marko, “Intelligence Sharing in Multinational Military Operations and Complicity under International Law”, **International Law Studies**, C. 97, 2021, ss. 1296-1403.
- MIMRAN Tal, Israel - Hamas 2024 Symposium - Reflections on the Invocation of Common Article 1, <https://lieber.westpoint.edu/reflections-invocation-common-article-1/> (Erişim Tarihi: 26 Eylül 2024).
- MOLLENGARDEN Zachary / ZAMIR Noam, “The Monetary Gold Principle: Back to Basics”, **American Journal of International Law**, C. 115, S. 1, 2021, ss. 41-77.
- MONTAL Florencia, “Does Consent Engender Compliance? Insights from Empirical Research on International Tribunals”, **AJIL Unbound**, C. 115, 2021, ss. 160-163.
- ORAKHELASHVILI Alexander, “The Competence of the International Court of Justice and the Doctrine of the Indispensable Party: From Monetary Gold to East Timor and Beyond”, **Journal of International Dispute Settlement**, C. 2, S. 2, 2011, ss. 373-392.
- PALCHETTI Paolo, “State Responsibility for Complicity in Genocide”, **The UN Genocide Convention**, Paola Gaeta (Editör), 1. Basım, Oxford University Press, New York, 2009, ss. 381-394.
- PAPARINSKIS Martins, “Revisiting the Indispensable Third Party Principle”, **Rivista di Diritto Internazionale**, C. 1, 2020, ss. 49-84.
- PAZARCI Hüseyin, **Uluslararası Hukuk Dersleri 4. Kitap**, 4. Basım., Turhan Kitabevi, Ankara, 2020.
- POMSON Ori, “Does the Monetary Gold Principle Apply to International Courts and Tribunals Generally?”, **Journal of International Dispute Settlement**, C. 10, S. 1, 2019, ss. 88-125.
- QI Xu, “Reviving the Monetary Gold Principle? A Case Note on the Judgment of Preliminary Objections in the Mauritius/Maldives Case”, **Ocean Development & International Law**, C. 54, S. 1, 2023, ss. 1-25.
- QUIGLEY John B., “Nicaragua’s Suit against Germany May Be Good as Gold (Part I)”, **Völkerrechtsblog**, <https://voelkerrechtsblog.org/nicaraguas-suit-against-germany-may-be-good-as-gold-part-i/> (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2024).
- QUIGLEY John B., “Nicaragua’s Suit against Germany May Be Good as Gold (Part II)”, **Völkerrechtsblog**, <https://voelkerrechtsblog.org/nicaraguas-suit-against-germany-may-be-good-as-gold-part-ii/> (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2024).
- ROB Paulina / ABKEN Fiona “A Complex Relationship: The Interplay Between the Monetary Gold Principle and the Genocide Convention in Nicaragua v. Germany” **Völkerrechtsblog**, <https://voelkerrechtsblog.org/de/a-complex-relationship/#>, (Erişim Tarihi: 24 Ekim 2024).
- ROBSON Verity, “The Common Approach to Article 1: The Scope of Each State’s Obligation to Ensure Respect for the Geneva Conventions”, **Journal of Conflict and Security Law**, C. 25, S. 1, 2020, ss. 101-115.
- ROSENNE Shabtai, **The Law and Practice of the International Court, 1920-2005 (4 Vols)**, Brill | Nijhoff, Leiden, 2006.

- SASSÒLI Marco, “State Responsibility for Violations of International Humanitarian Law”, **International Review of the Red Cross**, C. 84, S. 846, 2002, ss. 401-34.
- SAUNDERS Imogen, Interventions and Inadmissibility: Nicaragua v Germany, the Monetary Gold principle and the Genocide Convention at the International Court of Justice, <https://law.anu.edu.au/interventions-and-inadmissibility-nicaragua-v-germany-monetary-gold-principle-and-genocide> (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2024).
- SCHMITT Michael / WATTS Sean, “Common Article 1 and the Duty to ‘Ensure Respect’”, **International Law Studies**, C. 96, S. 1, 2020, ss. 674-706.
- SCHRIJVER Nico, “Certain Phosphate Lands in Nauru Case (Nauru v Australia)”, **The Max Planck Encyclopedia of International Law**, <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e110>, (Erişim Tarihi: 09 Eylül 2024).
- TAMS Christian J. / BERSTER Lars / SCHIFFBAUER Björn, **The Genocide Convention: Article-by-Article Commentary**, 2. Basım, Beck, München, 2024.
- THIENEL Tobias, **Drittstaaten und die Jurisdiktion des Internationalen Gerichtshofs: die Monetary Gold-Doktrin**, 1. Basım, Duncker & Humblot, Berlin, 2016.
- TRIVEDI Abhishek, “Monetary Gold Principle and the Case of Nicaragua v. Germany”, **Chinese Journal of International Law**, C. 23, S. 2, 2024, ss. 387-397.
- TÜTÜNCÜ Ayşe Nur, **İnsancıl Hukuka Giriş**, 4. Basım, Beta, İstanbul, 2019.
- UZUN Elif, **Milletlerarası Hukuka Aykırı Eylemlerinden Dolayı Devletin Sorumluluğu**, 3. Basım, Seçkin, Ankara, 2021
- van den HERIK, Larissa / IRVING Emma, “Due Diligence and the Obligation to Prevent Genocide and Crimes Against Humanity”, **Due Diligence in the International Legal Order** KRIEGER Heike / PETERS Anne / KREUZER Leonhard (Editörler), Oxford University Press, New York, 2020, 200-216.
- VÖNEKY Silja, “Implementation and Enforcement of International Humanitarian Law”, **The Handbook of International Humanitarian Law**, FLECK Dieter (Editör), 4. Basım, Oxford University Press, New York, 2021, ss. 690-752.
- WIESENER Cornelius / KJELDGAARD-PEDERSEN Astrid, “Ensuring Respect by Partners: Revisiting the Debate on Common Article 1”, **Journal of Conflict and Security Law**, C. 27, S. 2, 2022, ss. 135-157.
- ZANGENEH Parisa, “The ICJ’s Insufficient Engagement with Germany’s Interpretation of the External Dimension of Common Article 1 in the Nicaragua v Germany Proceedings”, **Opinio Juris**, <https://opiniojuris.org/2024/09/25/the-icjs-insufficient-engagement-with-germanys-interpretation-of-the-external-dimension-of-common-article-1-in-the-nicaragua-v-germany-proceedings/> (Erişim Tarihi: 26 Eylül 2024).
- ZIMMERMANN Andreas, “The Obligation to Prevent Genocide: Towards a General Responsibility to Protect?”, **From Bilateralism to Community Interest**, (Editör) Ulrich Fastenrath vd., 1. Basım, Oxford University Press, 2011, ss. 629-646.
- ZWANENBURG Marten, “The ‘External Element’ of the Obligation to Ensure Respect for the Geneva Conventions: A Matter of Treaty Interpretation”, **International Law Studies**, C. 97, S. 1, 2021, ss. 621-651.

Uluslararası Belgeler

- 12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri, (yayıma hazırlayanlar BATUR YAMANER Melike/ ÖKTEM Emre / KURTDARCAN Bleda R. /UZUN Mehmet, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No:42, 2008.
- Arms Trade Treaty (adopted 2 April 2013, entered into force 24 December 2014) 3013 UNTS 269.
- Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (adopted 9 December 1948, entered into force 12 January 1951) 78 UNTS 277. (1948).
- Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field (adopted 12 August 1949, entered into force 21 October 1950) 75 UNTS 31.
- Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea (adopted 12 August 1949, entered into force 21 October 1950) 75 UNTS 85.
- Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (adopted 12 August 1949, entered into force 21 October 1950) 75 UNTS 287.
- Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War (adopted 12 August 1949, entered into force 21 October 1950) 75 UNTS 135.
- ILC, "Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with Commentaries", Yearbook of the International Law Commission V.II/2, United Nations, 2001.
- Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) (adopted 8 June 1977, entered into force 7 December 1978) 1125 UNTS 3.
- Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II) (adopted 8 June 1977, entered into force 7 December 1978) 1125 UNTS 609.
- Rules of the Court (1978), <https://www.icj-cij.org/rules> (Erişim Tarihi: 17 Ağustos 2024).
- United Nations Security Council, Resolution on the East Timor question, S/RES/384, 22.12.1975.
- State of Palestine | International Criminal Court, <https://www.icc-cpi.int/palestine> (Erişim Tarihi: 20 Ağustos 2024).
- Statement to Accompany Publication of the Agreement between the Governments of the French Republic, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the United States of America for the Submission to an Arbitrator of Certain Claims with Respect to Gold Looted by the Germans from Rome in 1943.
- Statute of the International Court of Justice Documents of the United Nations Conference on International Organization, San Francisco, 1945, XV UNCIO 355 (1946).
- United Nations Human Rights Council, 'Detailed Findings of the Group of Eminent International and Regional Experts on Yemen' (29 Eylül2020) A/HRC/45/CRP.7

United States, France, United Kingdom, Netherlands, Belgium, Yugoslavia, Luxembourg: Final Final Act and Annex of the Paris Conference on Reparation: January 14, 1946, **American Journal of International Law**, C. 40, S. S4, 1946, ss. 117-134.

Vienna Convention on the Law of Treaties (adopted 23 May 1969, entered into force 27 January 1980) 1155 UNTS 331.

Mahkeme Kararları

ICJ, *Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Ukraine v. Russian Federation)*, Admissibility of the Declarations of Intervention, Order, 5 June 2023, I.C.J. Reports 2023.

ICJ, *Alleged Breaches of Certain International Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory (Nicaragua v Germany)*, Application Instituting Proceedings, 1 March 2024, I.C.J. 2024.

ICJ, *Alleged Breaches of Certain International Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory (Nicaragua v Germany)*, Verbatim Record CR 2024/15, 8 April 2024.

ICJ, *Alleged Breaches of Certain International Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory (Nicaragua v Germany)*, Verbatim Record CR 2024/16, 9 April 2024.

ICJ, *Alleged Breaches of Certain International Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory (Nicaragua v Germany)*, Application Instituting Proceedings and Request for the Indication of Provisional Measures, 1 March 2024, I.C.J. 2024.

ICJ, *Alleged Breaches of Certain International Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory (Nicaragua v Germany)*, Request for the Indication of Provisional Measures, Order, 30 April 2024, I.C.J. 2024.

ICJ, *Alleged Breaches of Certain International Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory (Nicaragua v Germany)*, Request for the Indication of Provisional Measures, Order, Dissenting Opinion of Judge Ad Hoc Al-Khasawneh, 30 April 2024, I.C.J. 2024.

ICJ, *Alleged Breaches of Certain International Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory (Nicaragua v Germany)*, Request for the Indication of Provisional Measures, Order, Separate Opinion of Vice-President Sebutinde, 30 April 2024, I.C.J. 2024.

ICJ, *Applicability of Article VI, Section 22, of the Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations*, Advisory Opinion, 15 December 1989, I.C.J. Reports 1989.

ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)*, Provisional Measures, Order, 8 April 1993, I.C.J. Reports 1993.

ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)*, Provisional Measures, Order, Separate Opinion of Judge Ad Hoc Lauterpacht, 8 April 1993, I.C.J. Reports 1993.

- ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)*, Judgment, 26 February 2007, I.C.J. Reports 2007.
- ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia)*, Preliminary Objections, Judgment, 18 November 2008, I.C.J. Reports 2008.
- ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia)*, Judgment, 3 February 2015, I.C.J. Reports 2015.
- ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v Myanmar)*, Admissibility of the Declarations of Intervention, Order, 3 July 2024 I.C.J. 2019.
- ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, Application for Permission to Intervene by the Government of the Republic of Nicaragua, 23 January 2024, I.C.J. 2023.
- ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, Application Instituting Proceedings and Request for the Indication of Provisional Measures, 29 December 2023, I.C.J. 2023.
- ICJ, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, Order, 26 January 2024, I.C.J. 2023.
- ICJ, *Arbitral Award of 3 October 1899 (Guyana v. Venezuela)*, Preliminary Objection, Judgment, 6 April 2023, I.C.J. Reports 2023.
- ICJ, *Arbitral Award of 3 October 1899 (Guyana v. Venezuela)*, Preliminary Objection, Judgment, Declaration of Judge Ad Hoc Wolfrum, 6 April 2023, I.C.J. Reports 2023.
- ICJ, *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda)*, Judgment, 19 December 2005, I.C.J. Reports 2005.
- ICJ, *Certain Phosphate Lands in Nauru (Nauru v. Australia)*, Preliminary Objections, Judgment, 26 June 1992, I.C.J. Reports 1992. ICJ, *Certain Phosphate Lands in Nauru (Nauru v. Australia)*, Order, 13 September 1993, I.C.J. Reports 1993.
- ICJ, *Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta)*, Application to Intervene, Judgment, 21 March 1984, I.C.J. Reports 1984.
- ICJ, *Corfu Channel (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. Albania)*, Judgment, 9 April 1949, I.C.J. Reports 1949.
- ICJ, *East Timor (Portugal v. Australia)*, Judgment, 30 June 1995, I.C.J. Reports 1995.
- ICJ, *East Timor (Portugal v. Australia)*, Judgment, Separate Opinion of Judge Shahabuddeen, 30 June 1995, I.C.J. Reports 1995.
- ICJ, *Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador/Honduras: Nicaragua intervening)*, Judgment, 11 September 1992, I.C.J. Reports 1990.
- ICJ, *Legal Consequences Arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, Including East Jerusalem*, Advisory Opinion, 19 July 2024.
- ICJ, *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Advisory Opinion, 9 July 2004, I.C.J. Reports 2004.